

Nina Bruksås, Ketil Myran og Lars H. Svennebye

**Grensehandelen med Sverige
og Danmark**

Sammenlikning av priser på
grensen og i Oslo 2001

Rapporter

I denne serien publiseres statistiske analyser, metode- og modellbeskrivelser fra de enkelte forsknings- og statistikkområder. Også resultater av ulike enkeltundersøkelser publiseres her, oftest med utfyllende kommentarer og analyser.

Reports

This series contains statistical analyses and method and model descriptions from the different research and statistics areas. Results of various single surveys are also published here, usually with supplementary comments and analyses.

© Statistisk sentralbyrå, september 2001
Ved bruk av materiale fra denne publikasjonen,
vennligst oppgi Statistisk sentralbyrå som kilde.

ISBN 82-537-4977-5
ISSN 0806-2056

Emnegruppe

08.02.10 Konsumprisindeks

Design: Enzo Finger Design
Trykk: Statistisk sentralbyrå/300

Standardtegn i tabeller	Symbols in tables	Symbol
Tall kan ikke forekomme	Category not applicable	.
Oppgave mangler	Data not available	..
Oppgave mangler foreløpig	Data not yet available	...
Tall kan ikke offentliggjøres	Not for publication	:
Null	Nil	-
Mindre enn 0,5 av den brukte enheten	Less than 0.5 of unit employed	0
Mindre enn 0,05 av den brukte enheten	Less than 0.05 of unit employed	0,0
Foreløpig tall	Provisional or preliminary figure	*
Brudd i den loddrette serien	Break in the homogeneity of a vertical series	—
Brudd i den vannrette serien	Break in the homogeneity of a horizontal series	
Rettet siden forrige utgave	Revised since the previous issue	r

Sammendrag

Nina Bruksås, Ketil Myran og Lars H. Svennebye

Grensehandelen med Sverige og Danmark

Sammenlikning av priser på grensen og i Oslo 2001

Rapporter 2001/28 • Statistisk sentralbyrå 2001

Denne rapporten inneholder resultatene av en undersøkelse om prisnivået på utvalgte matvarer i de områdene som er viktigst for norske forbrukeres grensehandel i Sverige og Danmark. Tallene som legges frem er basert på et omfattende prismateriale samlet inn i januar 2001.

I tillegg til å sammenlikne prisene på grensehandelsstedene i Sverige og Danmark totalt med prisene på tilsvarende produkter i Oslo, foretar vi en sammenlikning mellom ulike regioner i nabolandene, og forsøker å identifisere systematiske forskjeller mellom regionene. For Sverige er det også foretatt en tilsvarende analyse av prisforskjellene mellom de mest typiske grensehandelsstedene og steder med større lokalt kundegrunnlag noe lenger inn i landet.

I både Sverige og Danmark fant vi at de fleste produktene vi hadde valgt å se på, var billigere enn i Oslo. Dette gjaldt i begge land særlig for kjøttvarer, der flere enkeltprodukter oppviser en gjennomsnittspris på under 50 prosent av gjennomsnittsprisen i Oslo. I Danmark fant vi imidlertid også noen produkter, selv blant kjøttvarene, som hadde et prisnivå omtrent som det norske eller endog litt høyere. På fergene til Danmark og Sverige fant vi at matvareprisene i enkelte tilfeller kan ligge høyere, i andre tilfeller lavere, enn prisen på tilsvarende produkter i land (på svensk eller dansk side av grensen). Alkohol og tobakk var imidlertid stort sett billigere på fergene enn i land, men med enkelte unntak.

For Sverige indikerer materialet at Östersund-regionen (Östersund og Åre kommune) er betydelig dyrere enn grensehandelsregionene lenger sør (Arvika-regionen, Ärlång-regionen og Strömstad-regionen). Dette gjelder for alle produktgruppene vi har sett på. Likeledes finner vi at de mest typiske grensehandelsstedene har lavere priser på de aller fleste produkter enn steder med større lokalt kundegrunnlag lenger inn i landet. Denne forskjellen er klart størst for kjøttvarer av fjørfe, svin og får, samt for bearbejdede kjøttvarer. For andre produktgrupper enn kjøtt er avvikene langt mindre (med få unntak ± 10 prosent).

Tallene for Danmark peker i retning av at rent kjøtt er noe dyrere i Hirtshals enn i Frederikshavn, mens det motsatte er tilfelle for bearbejdede kjøttvarer, meieriprodukter og andre matvarer.

Rapporten tar opp effekten av den norske merverdireformen, valutakursutviklingen i tiden etter at prisinnsamlingen fant sted, og enkelte andre forhold av betydning for grensehandelen, som for eksempel kvalitetsforskjeller, lokkevarer og innslaget av importvarer på grensen. Pris- og avgiftsnivået på alkohol og tobakk behandles også. I siste kapittel trekker vi opp en mulig retning for eventuelt videre arbeid med prisproblematikk i grenseregionene.

Denne rapporten inngår i Matens pris, som er et prosjekt i regi av Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning (NILF). Statistisk sentralbyrå er trukket inn som samarbeidspartner i enkelte deler av dette prosjektet. I en tidligere rapport (nr. 2001/20) innenfor rammen av Matens pris har Statistisk sentralbyrå lagt frem tall for det relative prisnivået i de nordiske landene, Tyskland og EU. Denne drøfter også årsaker til forskjeller i prisnivå mellom land, men det fokuseres ikke spesifikt på grensehandelen. I grensehandelsundersøkelsen som her foreligger, og som Statistisk sentralbyrå har hovedansvaret for, har NILF vært involvert i planleggingen, i utvalget av grensehandelssteder og -butikker, i utarbejdingen av produktlistene, og ikke minst i selve prisinnsamlingen.

Prosjektstøtte: *Matens pris* er finansiert av forskningsmidler over jordbruksavtalen.

Innhold

1. Innledning	7
1.1. Bakgrunn og formål.....	7
1.2. Omfanget av grensehandelen.....	7
1.3. Innholdet i rapporten.....	8
2. Opplegg og gjennomføring	9
2.1. Definisjon av grensehandel.....	9
2.2. Tidspunkt for undersøkelsen.....	9
2.3. Geografisk avgrensning og butikkutvalg.....	9
2.4. Produktutvalg.....	10
2.5. Prisinnsamling.....	11
2.6. Frafall.....	11
3. Faktorer som kan være bestemmende for prisnivå i grenseregioner	12
3.1. Generelle faktorer bak prisnivået på matvarer.....	12
3.2. Grensehandelen og avgiftsnivået.....	12
3.3. Grensehandelen og valutakursutviklingen.....	13
3.4. Spesifikke forhold ved grensehandelen.....	13
3.5. Fordeler og ulemper ved grensehandelen.....	14
4. Matvarepriser i Sverige	15
4.1. Kommentarer til resultatene.....	15
4.2. Regionale forskjeller.....	15
4.3. Priser på grensen sammenholdt med priser lenger inn i landet.....	19
4.4. Innslaget av importvarer på grensehandelsstedene.....	19
5. Matvarepriser i Danmark	20
5.1. Kommentarer til resultatene.....	20
5.2. Regionale forskjeller.....	20
6. Alkohol- og tobakkspriser i Sverige og Danmark	23
6.1. Kommentarer til resultatene.....	23
6.2. Alkohol- og tobakksavgifter i Norge, Sverige og Danmark.....	23
7. Videre arbeid med prisproblematikk i grenseområdene	26
7.1. Grensehandelen og kjøpekraftsundersøkelsen (PPP).....	26
7.2. Et mulig opplegg for regelmessig prisovervåking på grensen.....	26
Referanser	28
Vedlegg	
A. Produktlistene.....	29
B. Veiledning til prisinnsamlerne.....	45
De sist utgitte publikasjonene i serien Rapporter	47

Tabellregister

2. Opplegg og gjennomføring

- 2.1. Antall butikker i utvalget, samt frafall, fordelt på kommune (sted)9
2.2. Utvalgsbutikkens andel av dagligvarebutikkens samlede omsetning i de utvalgte kommuner10
-

3. Faktorer som kan være bestemmende for prisnivå i grenseregioner

- 3.1. Prisnivåindekser for matvarer i de nordiske land og Tyskland. 1994-2000. EU15 = 100.....12
-

4. Matvarepriser i Sverige

- 4.1. Norge - Sverige, totalt.....16
4.2. Prisindekser for ulike grensehandelsregionene i Sverige17
4.3. Priser på grenseoverganger sammenliknet med byer lenger inn i landet.....18
-

5. Matvarepriser i Danmark

- 5.1. Norge - Danmark, totalt.....21
5.2. Sammenlikning av priser i Frederikshavn og Hirtshals.....22
-

6. Alkohol- og tobakkspriser i Sverige og Danmark

- 6.1. Alkohol og tobakk. Priser i Norge, Sverige og Danmark, samt på fergene24
-

1. Innledning

1.1. Bakgrunn og formål

I denne rapporten fremlegges tall for matvareprisene på de viktigste grensehandelsstedene i Sverige og Danmark sammenholdt med prisene på tilsvarende produkter i Oslo. Tallene stammer fra en prisinn-samling foretatt av Statistisk sentralbyrå og Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning (NILF) vinteren 2001. Rapporten er resultatet av et delprosjekt under *Matens pris*.

Matens pris er et prosjekt i regi av NILF, der Statistisk sentralbyrå er trukket inn som samarbeidspartner innen enkelte delprosjekter. Første fase av prosjektet ble gjennomført våren 1999, og resulterte i en slutt-rapport utgitt av NILF.¹ I denne fasen av prosjektet var også ECON Senter for økonomisk analyse involvert. Oppdragsgiver for *Matens pris* er Styret for forskningsmidler over jordbruksavtalen.

Grensehandelsundersøkelsen i første fase av *Matens pris* var en spørreskjemabasert undersøkelse. Svarprosenten var forholdsvis lav, og ga ikke grunnlag for å fremlegge tall for prisnivået på grensen. I sluttrapporten ble derfor tendensene i prismaterialet kun kommentert verbalt. En konklusjon var at prismaterialet ga en viss indikasjon på at prisnivået for enkelte produkter lå vesentlig lavere i grenseregionene mot Norge enn i Sverige og Danmark som helhet. Statens institutt for forbruksforskning (SIFO) er senere kommet til en liknende konklusjon.²

I rapporten som her foreligger, går vi videre med denne problemstillingen. For Sverige ser vi blant annet på om det kan påvises vesentlige prisforskjeller mellom "rene" grensehandelssteder i umiddelbar nærhet av grensen, og byer med lokalt kundegrunnlag noe lenger inn i landet. Regionale forskjeller mellom ulike områder langs grensen (Strömstad-, Årjäng, Arvika- og Östersund-området) vil også bli tatt opp, og vi vil peke

på enkelte forhold som kan bidra til å forklare disse forskjellene. For Danmark undersøker vi om det kan påvises vesentlige prisforskjeller mellom de to fergeanløpsbyene Frederikshavn og Hirtshals. I tillegg til dette trekker vi inn priser på fergene til og fra Danmark og Sverige.

Denne rapporten ble forberedt høsten 2000, og prisinn-samlingen foretatt i perioden 15.-21. januar 2001. Arbeidet er avsluttet i august 2001.

1.2. Omfanget av grensehandelen

Anslagene for omfanget av grensehandelen varierer betydelig. En rapport som nylig ble lagt frem av Stiftelsen Østfoldforskning konkluderte med at nordmenn i fjor la igjen ca. 3,2-3,5 milliarder kroner på grensehandelsstedene i Sverige.³ Dette er vesentlig lavere enn mange andre estimater som har vært lagt frem. Handels- og servicenæringens hovedorganisasjon (HSH) har for eksempel estimert grensehandelen med Sverige til å ligge i størrelsesorden 7-8 milliarder (1999).⁴ Både tallene fra Østfoldforskning og fra HSH omfatter varer og tjenester til privat forbruk generelt, ikke bare matvarer. Mens Østfoldforskningens tall er basert på en bredt anlagt spørreundersøkelse foretatt gjennom hele 2000, har HSH brukt valutastatistikk for å estimere omfang og utvikling av grensehandelen. For å beregne grensehandelens regionale fordeling, har de trukket inn modeller basert på svensk varehandelsstatistikk.

Denne rapporten tar for seg priser og prisforskjeller. Det ligger ikke innenfor rammen av rapporten å komme med anslag for hvor mye grensehandelen utgjør i kroner og øre. Prisforskjeller kan imidlertid antas å være den viktigste bestemmende faktor for omfanget av grensehandelen.

¹ Strøm, Øystein (red.) (1999): *Matens pris*. Rapport 1999:4, Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning (NILF).

² Lavik, Randi og Arne Dulrud (2000): Sammenlignende prisundersøkelse av utvalgte grensehandelsvarer. Forskningsrapport nr 1, 2000, Statens institutt for forbruksforskning (SIFO).

³ Ericsson, Birgitta (2001): Grensehandel mot Sverige: Bil- og bussbasert handel år 2000. Oppdragsrapport OR.15.01, Stiftelsen Østfoldforskning.

⁴ Handels- og servicenæringens hovedorganisasjon (2000): Grensehandelen mot Sverige.

1.3. Innholdet i rapporten

Kapittel 2 skisserer hvordan undersøkelsen er lagt opp, og gir leseren et grunnlag for å tolke tallene som legges frem. Kapittel 3 drøfter enkelte generelle forhold i tilknytning til grensehandel og matvarepriser. Her kommer vi også inn på fordeler og ulemper ved omfattende grensehandel. I kapittel 4 og 5 presenteres resultatene for matvarer i henholdsvis Sverige og Danmark, mens kapittel 6 tar for seg de tradisjonelt viktige grensehandelsvarene alkohol og tobakk i begge land. Kapittel 7 trekker opp noen linjer for videre arbeid med matvarepriser i grenseregionene.

2. Opplegg og gjennomføring

2.1. Definisjon av grensehandel

Grensehandel er her forstått som norske konsumenters innkjøp av matvarer, drikkevarer og tobakk til eget forbruk i grensenære områder i nabolandene, inkludert fergene, når konsumenten selv bringer med seg varene ved grensepassering og ikke betaler skatt/avgifter for dem i hjemlandet.

Grensehandelsbegrepet blir av og til knyttet utelukkende til rent handlemotiverte turer, slik at innkjøp foretatt på ferie- og arbeidsreiser faller utenfor.⁵ En slik avgrensning kan være nødvendig i undersøkelser som søker å kartlegge omfanget av grensehandelen. Da vi i vår undersøkelse kun ser på priser, er det ikke påkrevet med en slik avgrensning av begrepet. Andre søker å knytte grensehandelsbegrepet til innkjøp foretatt på nærmeste aktuelle handelssted utenfor hjemlandet.⁶ I vår rapport har vi tatt hensyn til dette kriteriet i forbindelse med utvalget av grensehandelssteder (se 2.3).

2.2. Tidspunkt for undersøkelsen

Undersøkelsen ble forberedt høsten 2000, og prisinnsamlingen foretatt i perioden 15.-21.01.2001. Bearbeiding og innledende analyse av materialet ble foretatt i ukene umiddelbart etter dette. Arbeidet er avsluttet i august 2001.

2.3. Geografisk avgrensning og butikkutvalg

Tabell 2.1 dokumenterer hvilke kommuner prisinnsamlingen ble foretatt i, antall butikker i hver kommune, samt frafall.

2.3.1. Geografisk avgrensning

Sverige

I Sverige ble fokus rettet mot de kommuner på svensk side av grensen som ligger nær opptil områder i Norge med stor befolkningskonsentrasjon, dvs. det sentrale Østlandet og Trøndelag. Kommunene Strömstad,

⁵ Handels- og servicenæringens hovedorganisasjon (1996): Grensehandelen med Sverige 1979-1995. Prosjektrapport nr. 61, HSH-instituttet.

⁶ Grooss, Bent-Ole og Øivind Holt (1997): Grensehandel i tre svenske kommuner: Struktur og forbrukervaner. Oppdragsrapport OR.05.97, Stiftelsen Østfoldforskning.

Tabell 2.1. Antall butikker i utvalget, samt frafall, fordelt på kommune (sted)

Kommune (sted)	Antall butikker i utvalget	Frafall	Antall butikker etter frafall
Sverige			
Strömstad (Nordby, Strömstad, Svinesund)	11	1	10
Årjäng (Töcksfors, Årjäng)	6	0	6
Eda (Charlottenberg)	2	0	2
Arvika (Arvika)	4	0	4
Åre (Järpen, Storlien, Åre)	4	0	4
Östersund (Östersund)	4	0	4
Danmark			
Frederikshavn	2	0	2
Hirtshals	4	0	4
Norge			
Oslo - dagligvarebutikker	11	0	11
Oslo - frukt- og grønnsakbutikker	7	0	7
Oslo - kiosker og bensinstasjoner	14	1	13
Ferger			
Til Danmark (Oslo-Frederikshavn, Oslo-Hirtshals)	2	0	2
Til Sverige (Sandefjord-Strömstad)	1	0	1
SUM	72	2	70

Årjäng, Eda og Arvika har alle betydelige grensehandelssteder i relativt kort reiseavstand fra det sentrale Østlandet, mens Åre og Östersund er de kommunene som er mest aktuelle for personer bosatt i Trøndelag. Beslutningen om å avgrense stedsutvalget på denne måten ble truffet på bakgrunn av tidligere undersøkelser fra SIFO,⁷ Opinion⁸ og HSH⁹ om hvor grensehandlerne bor, hvor ofte de handler i nabolandene og for hvilke beløp, og om grensehandelens regionale fordeling. En senere rapport fra Stiftelsen Østfoldforskning bekrefter langt på vei at vi har foretatt et rimelig utvalg av handlesteder.¹⁰

⁷ Lavik, Randi og Arne Dulrud (2000): Sammenlignende prisundersøkelse av utvalgte grensehandelsvarer. Forskningsrapport nr. 1, 2000, Statens institutt for forbruksforskning (SIFO).

⁸ Opinion (1999): Svenskehandel - Utbredelse og omfang. Hovedfunn.

⁹ Handels- og servicenæringens hovedorganisasjon (2000): Grensehandelen mot Sverige.

¹⁰ Ericsson, Birgitta (2001): Grensehandel mot Sverige: Bil- og bussbasert handel år 2000. Oppdragsrapport OR.15.01, Stiftelsen Østfoldforskning.

Danmark

Som en forutsetning har vi gått ut fra at nordmenns grensehandel i Danmark i det alt vesentlige foregår i havnebyene på Nord-Jylland. Statistikk over antall ankomne passasjerer i de aktuelle byene i 1999, tilsa et fokus på Frederikshavn og Hirtshals, da dette er de største anløpshavnene.¹¹ Siden det selges matvarer, drikkevarer og tobakk om bord på båtene til og fra Danmark, ble det samlet inn priser også her.

Norge

I tråd med det som er praksis innenfor rammen av den europeiske kjøpekräftsundersøkelsen (se kapittel 7) valgte vi å bruke priser fra butikker i Oslo. Undersøkelser foretatt av SIFO indikerer relativt små forskjeller i matvarepriser mellom utvalgte byer i Norge.¹² Dette muliggjør at prismaterialet som samles inn i forbindelse med kjøpekräftsundersøkelsen også vil kunne brukes i fremtidige analyser av grensehandelen.

2.3.2. Butikkutvalg*Sverige*

Det svenske foretaket *Delphi marknadspartner* skaffet oss oppdaterte butikklistor for de aktuelle kommunene. Disse listene inneholdt bl.a. omsetningstall for den enkelte butikk i 1999. I stedet for å foreta et tilfeldig utvalg av butikker, forsøkte vi å oppnå størst mulig dekning i hver enkelt kommune med hensyn til omsetning. Dette fordi antallet butikker totalt i hver kommune ikke er større enn at dekningen ville kunne bli meget god med en slik fremgangsmåte (se tabell 2.2). I Åre-/Östersund-regionen ble dekningen noe dårligere enn i de sørlige områdene, da avstandene her er større og prisinnsamlingen derfor mer tid- og kostnadskrevende.

I tillegg ble det samlet inn priser på fergeforbindelsen Sandefjord-Strömstad.

Tabell 2.2. Utvalgsbutikkens andel av dagligvarebutikkens samlede omsetning i de utvalgte kommuner

Kommune ¹	Andel av omsetningen
Strömstad	92 %
Ärjäng	73 %
Eda	73 %
Arvika	73 %
Åre	54 %
Östersund	37 %

¹ Kun Sverige. Strömstad ekskl. Koster.

Kilde: Delphi marknadspartner.

¹¹ Statistisk årbok 2000. Tabell 579: Fergetransport mellom Norge og utlandet.

¹² Lavik, Randi (2000): Sammenlignende prisundersøkelser i dagligvarekjedene. Oppdragsrapport nr. 4, 2000, Statens institutt for forbruksforskning (SIFO). Lavik, Randi og Arne Dulsrud (2000): Sammenlignende prisundersøkelse av utvalgte grensehandelsvarer. Forskningsrapport nr. 1, 2000, Statens institutt for forbruksforskning (SIFO).

Danmark

Fra *Stockmanngruppen* ble det skaffet til veie lister over alle dagligvareforretninger i de to aktuelle kommunene. Da fergene fra Norge kun ligger til havn i Frederikshavn og Hirtshals i kort tid før de returnerer, valgte vi å samle inn priser i butikker lokalisert i umiddelbar nærhet av havneområdet. Vi baserte dette på informasjon som kom inn i forbindelse med første fase av *Matens pris* (våren 1999), der vi fikk en indikasjon på at nordmenns andel av kundemassen er svært liten i butikker noe lenger fra havneområdet.

Norge

Vi har antatt at det innenfor Oslo er kun små prisforskjeller internt i hver enkelt dagligvarekjede, noe vi baserer på en gjennomgang av omfattende butikkdata vi har mottatt fra to av de største kjedene. På denne bakgrunnen valgte vi ut en butikk med bredt vareutvalg fra hver kjede, inkludert lavpriskjedene. Utover dette ble foretatt et tilfeldig utvalg av kiosker og frukt-/grønnsakbutikker, basert på telefonkatalogen. Priser på tobakksvarer ble i tillegg samlet inn hos de fire største bensinstasjonkjedene.

2.4. Produktutvalg**2.4.1. Matvarer**

Vareutvalget er i hovedsak basert på en produktliste utarbeidet av Eurostat i forbindelse med den europeiske kjøpekräftsundersøkelsen i 1998. Denne produktlisten er svært omfattende, da den er ment å skulle dekke et representativt utvalg av matvarer fra hvert enkelt land som inngår i undersøkelsen. Fordelen med å ta utgangspunkt i produktlisten fra kjøpekräftsundersøkelsen, er at produktene er klart definert, at listen er utarbeidet med tanke på bruk i prissammenlikning på tvers av landegrensene, og at en slik omfattende liste reduserer risikoen for å utelate viktige produkter eller produktgrupper som følge av forglemmelse. Ved å orientere oss etter produktutvalget i den europeiske kjøpekräftsundersøkelsen, vil vi dessuten kunne kombinere fremtidig prisinnsamling i forbindelse med kjøpekräftsundersøkelsen med en eventuell ny kartlegging av prisnivået på grensen (se kapittel 7).

Kriteriet for om et gitt produkt fra Eurostats liste skulle inkluderes i grensehandelsundersøkelsen, var primært om produktet kunne sies å være representativt for nordmenns handlemønster på *grensehandelsstedene*. Det ble her lagt til grunn en forutsetning om at motivet for å handle på grensen er å spare penger, og det syntes derfor fornuftig å ta med de produktene som i tidligere undersøkelser¹³ har oppvist størst prisforskjeller.

I tillegg til Eurostats produktliste orienterte vi oss mot produktutvalget i en tidligere

¹³ For eksempel NILF-rapport 1999:4 *Matens pris*; SIFO-forskningsrapport nr. 1, 2000 *Sammenlignende prisundersøkelse av utvalgte grensehandelsvarer*.

grensehandelsundersøkelse (Lavik og Dulsrud, 2000). Dessuten ble enkelte produkter (for eksempel melk) tatt ut av listen som en følge av mer skjønnsmessige vurderinger av deres betydning for grensehandelen.

For at priser skal kunne sammenliknes på tvers av landegrensene, er det av sentral betydning at produktene er mest mulig identiske, eller at man har mulighet til å korrigere for forskjeller i kvalitet. Dersom kravet til produkthomogenitet praktiseres absolutt, står man imidlertid i fare for å ende opp med for få prisobservasjoner. For å unngå dette, har vi for kjøttprodukter tatt med både ferske og frosne varianter. I enkelte kjøttvarer kan fettinnholdet variere betydelig, både innen det enkelte land, og mellom landene. Dette gjelder særlig leverpostei og salamipølse, og i noen grad kjøttdeig. Tendensen går i retning av at danske varianter av disse produktene ofte har et høyere fettinnhold enn norske og svenske. Når vi likevel sammenlikner disse produktene direkte, bygger vi dette på en antakelse om at de forbrukerne som handler på grensen vurderer dem som ekvivalente. For produktene som er nevnt ovenfor bør man likevel ha kvalitetsaspektet i tankene når man tolker tallene som legges frem i kapittel 4 og 5.

2.4.2. Alkohol og tobakk

I en tidlig fase av prosjektet ble det besluttet å inkludere alkoholholdige drikkevarer og tobakk i vareutvalget, selv om dette ikke er matvarer i snever forstand. Disse produktene blir ofte ansett som typiske "lokkevarer," og antas å være av stor betydning for grensehandelen.

For vin og brennevin baserte vi oss på omsetningstall fra Vinmonopolet og valgte ut de mest omsatte produktene i Norge innen ulike kategorier alkoholholdige drikkevarer. Disse ble så holdt opp mot det svenske Systembolagets sortiment. Hvis produktet også fantes i Sverige, ble det inkludert. Siden Danmark ikke har noe statlig monopol på alkoholomsetningen, måtte vi her basere oss på at de produktene vi identifiserte i Norge og Sverige også ville finnes i Danmark. Visse holdpunkter fant vi her i materialet fra den europeiske kjøpekraftsundersøkelsen (1998).

For øl samlet vi inn priser på tre internasjonale merker, på lokale merker av pilsner-type, samt på lettøl. Øl representerer et særskilt problem når vi sammenlikner Sverige med Norge og Danmark, fordi pilsnerøl solgt i svenske dagligvarebutikker har et lavere alkoholinnhold (3,5 volumprosent) enn i danske og norske (ca. 4,5 volumprosent). Vi har likevel valgt å sammenlikne disse produktene direkte, men man bør ha dette forholdet i mente når man tolker resultatene. Problemet gjelder kun øl av lokal type, ikke de tre internasjonale merkene. For disse stammer prisene for Sverige fra Systembolagets prisliste, og alkoholstyrken er tilnærmet identisk i alle tre land.

For tobakksvarer ble utvalget basert på omsetningstall for hvert enkelt merke i Norge. Disse tallene fikk vi fra *Markedsfakta AS*.

Produktlistene for både matvarer, alkohol og tobakk ble drøftet med NILF før undersøkelsen. I vedlegg A har vi gjengitt de endelige produktlistene.

2.5. Prisinnsamling

Butikkene ble kontaktet per telefon et par uker før prisinnsamlingen skulle finne sted. Ingen av butikkene motsatte seg å være med i undersøkelsen. Det ble ikke oppgitt noen eksakt dato for når prisinnsamlerne skulle oppsøke butikken.

Prisinnsamlingen ble i hovedsak foretatt av medarbeidere ved NILF, som i den aktuelle uken oppsøkte butikkene i Danmark og Sverige, og noterte priser og eventuell annen relevant informasjon om produktene. Samme fremgangsmåte ble benyttet overfor mange av Oslo-butikkene, men for enkelte kjeders vedkommende har vi her basert oss på butikkdata (scannerdata) som Statistisk sentralbyrå mottar fra disse som del av den løpende statistikkproduksjonen. Utover dette ble et utvalg kiosker, bensinstasjoner og spesialforretninger for frukt og grønnsaker i Oslo kontaktet per telefon, da antallet produkter vi ønsket priser på fra disse butikkene var begrenset. På fergene er prisene dels samlet inn av prisinnsamlerne, dels hentet fra prislister vi har fått fra fergeselskapene. Det svenske Systembolagets priser er hentet fra foretakets internettsider.

Veiledningen til prisinnsamlerne er gjengitt i vedlegg B.

2.6. Frafall

Frafallet blant butikkene var meget lite, se tabell 2.1. Det ble derfor ikke vurdert som nødvendig å erstatte frafallet.

To produkter på den opprinnelige produktlisten for Danmark, cola på boks og skinkestek, lot seg ikke prise i noen av de danske butikkene vi oppsøkte. I kapittel 5 er disse produktene derfor tatt ut av sammenlikningen.

3. Faktorer som kan være bestemmende for prisnivå i grenseregioner

Man kan legge til grunn at grensehandel oppstår når prisene i land A og land B avviker i den grad at konsumenter i det ene landet ser seg tjent med å foreta innkjøp i det andre landet, selv etter at reisekostnader og tidsbruk er tatt med i betraktningen.¹⁴ Prisavvik kan oppstå for enkeltprodukter, hele produktgrupper eller sågar praktisk talt alle produkter. Årsaker til dette kan være generelle forskjeller i prisnivå mellom landene, regionale eller næringsspesifikke forhold, eller faktorer mer spesifikt knyttet til grenseregionenes spesielle situasjon.

3.1. Generelle faktorer bak prisnivået på matvarer

Som nevnt i avsnitt 1.1, er det mye som tyder på at prisnivået i grensehandelsregionene skiller seg ut fra prisnivået i Sverige og Danmark mer generelt, i hvert fall hva enkelte varer og varegrupper angår. Statistisk sentralbyrå har i en rapport innenfor prosjektet *Matens pris* påpekt en del forhold som er av betydning for prisnivået på matvarer i et land.¹⁵ Det generelle kostnadsnivået, som påvirkes av lønninger, kapitalkostnader, driftsresultater og produktivitet, er av sentral betydning her. Innslaget av avgifter og subsidier på forbruks-goder er også viktig. Videre fremhever rapporten klimatiske og topografiske forhold, aktørens markedsrett, graden av åpenhet for internasjonal handel, stordriftsfordeler og offentlige næringsstøtte. Valutakurser vil spille inn i varierende grad, avhengig av hvor stor andel av matvareforbruket som dekkes av importvarer. I en sammenlikning av priser mellom land vil valutakursen som omregningsfaktor ha stor betydning for resultatet (se 3.3).

En av hovedkonklusjonene i rapporten er at både Norge, Danmark og Sverige har et høyere relativt prisnivå på matvarer enn gjennomsnittet for de 15 EU-landene, men at relativt prisnivå i Norge likevel ligger betydelig høyere enn i de to andre landene. Avstanden

¹⁴ Det er selvsagt også andre forutsetninger som må være oppfylt, ikke minst må grensen mellom de to landene være relativt åpen for persontrafikk og handel.

¹⁵ Bruksås, Nina, Ketil Myran, Lars H. Svennebye (2001): *Prisnivå på matvarer i de nordiske land, Tyskland og EU 1994-2000*. Rapport 2001/20, Statistisk sentralbyrå.

Tabell 3.1. **Prisnivåindekser for matvarer i de nordiske land og Tyskland. 1994-2000. EU15 = 100**

	Dan- mark	Finland	Island	Norge	Sverige	Tysk- land	EU15
1994	136	132	136	137	125	110	100
1995	136	120	129	139	121	110	100
1996	134	112	126	139	119	105	100
1997	138	110	129	148	115	103	100
1998	129	110	145	151	118	106	100
1999	129	110	154	157	121	105	100
2000	129	110	169	162	125	103	100

Kilde: Eurostat. Tallene for 1999 og 2000 er fremskrevet av Statistisk sentralbyrå på basis av 1998-tallene.

mellom Norge og Danmark/Sverige er blitt vesentlig større i perioden 1994-2000, særlig etter 1996 (se tabell 3.1). Dette skyldes at den innenlandske prisstigningen på matvarer i det meste av perioden har vært sterkere i Norge enn i Danmark og Sverige, samt at norske kroner i deler av perioden har styrket seg mot nabolandenes valuta. De økte forskjellene i relativt prisnivå på matvarer mellom Norge og nabolandene kan i seg selv tilsi økt grensehandel.

3.2. Grensehandelen og avgiftsnivået

På tidspunktet da vår prisinnsamling ble foretatt, var merverdiavgiftssatsen på matvarer 24 prosent i Norge, 25 prosent i Danmark og 12 prosent i Sverige. Med virkning fra 1. juli 2001 ble avgiftssatsen redusert til 12 prosent også i Norge, noe en kunne forvente at ville redusere matvareprisene til forbruker med om lag 9,7 prosent. Konsumprisindeksen viser da også en prisnedgang for matvarer på 9,1 prosent fra juni til juli 2001.

Hvis butikkene på grensehandelsstedene i Danmark og Sverige ikke tilpasser seg reformen, men opprettholder sine priser, er det rimelig å anta at prisnedgangen i Norge vil ha en viss effekt på omfanget av nordmenns grensehandel i nabolandene.

Som det fremgår av tabellene som legges frem i kapittel 4, 5 og 6, er imidlertid prisforskjellene på mange enkeltprodukter så stor mellom Norge og Danmark/Sverige at en norsk konsument fremdeles vil kunne

spare betydelige beløp på å gjøre sine innkjøp i nabolandet, særlig hvis reiseveien til grensen er kort. Det kan videre tenkes at de butikkene i Danmark og Sverige som i stor grad lever av sine norske kunder, vil søke å tilpasse seg reformen gjennom ytterligere reduserte priser på utvalgte varer. I tillegg kan andre forhold, for eksempel valutakursutviklingen, over tid bidra til å veie opp for (eller forsterke) den effekten som isolert sett følger av redusert merverdiavgift.

Særavgifter er i vår sammenheng spesielt relevant for alkoholholdige drikkevarer og tobakk. Prisnivået på disse produktene avhenger i høy grad av politisk bestemte avgifter. Ikke bare avgiftenes nivå, men også beregningsmetoden, varierer fra land til land. I avsnitt 6.2. har vi gjort rede for enkelte trekk ved landenes avgiftssystemer, og beregnet avgiftenes andel av forbrukerprisen på en del utvalgte produkter.

3.3. Grensehandelen og valutakursutviklingen

Kursen på svenske kroner har i perioden juli 2000 - juni 2001 variert betydelig (se figur 3.1). Fra juli 2000 til juni 2001 er svenske kroner svekket med om lag 11,4 prosent, noe som innebærer at innkjøp på svensk side er blitt tilsvarende billigere for norske konsumenter, gitt at alle andre forhold har vært konstante. Konsumprisindeksen indikerer at den norske merverdiavgiftsreformen har bidratt til å senke matvareprisene til forbruker med 9,1 prosent, noe som altså i stor grad veier opp for effekten av styrket kurs på norske kroner de siste tolv månedene.

For øvrig er det verdt å merke seg at norske kroner har styrket seg mot både svenske og danske kroner siden vår prisinnsamling i januar 2001. Norske kroner har styrket seg med 6,8 prosent mot svenske og 3,5 prosent mot danske kroner. Isolert sett bidrar dette til å gjøre handleturer til Danmark og Sverige gunstigere for norske konsumenter.

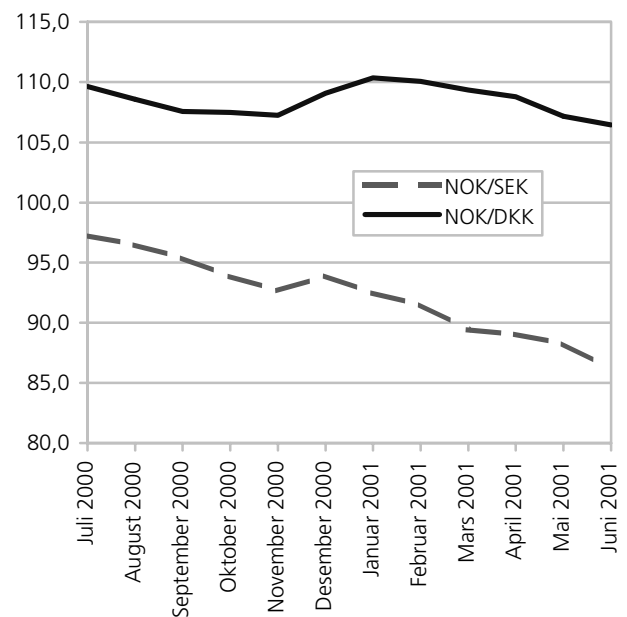
3.4. Spesifikke forhold ved grensehandelen

3.4.1. Lokkevarer

Lokkevarer er varer med særdeles stor prisdifferanse mellom to land, og som etterspørres av det ene landets konsumenter på grensehandelsstedene i det andre landet. For enkelte varer kan prisdifferansen være stor som følge av forhold som ligger utenfor den enkelte butikk kontroll. Eksempler på dette er alkohol og tobakk, som på grunn av ulike avgiftsnivåer er langt rimeligere i Danmark og Sverige enn i Norge.

En butikk kan imidlertid også bestemme seg for å bruke enkelte produkter som lokkevarer gjennom å tilby disse til en lavere pris enn det som ville vært naturlig i en situasjon uten grensehandel. En lav fortjenestemargin på utvalgte produkter kan føre til at disse omsettes i svært store mengder, slik at fortjenesten likevel blir akseptabel. Viktigere er nok argumentet om at hvis kunden først oppsøker butikken på grunn av

Figur 3.1. Valutakursutviklingen juli 2000- juni 2001. Månedlige gjennomsnittskurser

Kilde: Norges Bank.

lokkevaren, vil vedkommende også kjøpe med seg andre produkter hvis prisen oppfattes som gunstig. Vårt prismateriale kan tolkes i retning av at butikker i grensehandelsregionene i noen grad velger denne strategien. De store prisforskjellene på enkelte produkter, særlig kylling, mellom butikker i umiddelbar nærhet av grensen og butikker lenger inn i landet med et lokalt kundegrunnlag i tillegg til grensehandelen, er en indikasjon på dette. Det kan imidlertid også være andre tilbuds- og etterspørselsforhold som trekker i denne retningen. Hvis en for eksempel tenker seg at grensehandelsbutikkens kunder i større grad enn andre forbrukere er interessert i å handle store kvanta av enkelte produkter, vil disse butikkene kunne holde en lavere pris enn butikker med et mer representativt kundegrunnlag gjennom selv å kjøpe inn store partier av de aktuelle varene.

3.4.2. Kvalitetsforskjeller og varenes opphavland

I avsnitt 2.4 har vi sett på en del kjente kvalitetsforskjeller mellom produkter i de tre landene, og konkludert med at til tross for enkelte forskjeller, kan disse betraktes som ekvivalente for vårt formål dersom konsumenten betrakter dem som likeverdige.

Tekniske kvalitetsforskjeller, som for eksempel ulikt fettinnhold i kjøttdeig, oppleves ikke nødvendigvis som noen vesentlig kvalitetsforskjell fra forbrukerens synspunkt. På den annen side kan det tenkes opplevde kvalitetsforskjeller som ikke nødvendigvis har noen basis i produktens tekniske egenskaper. Dette kan for eksempel gjelde konsumentenes holdning til importerte matvarer. Selv om et importert produkt ikke

nødvendigvis skiller seg fra et innenlandsk gjennom sine produkttegenskaper, kan det tenkes at mange forbrukere har en preferanse for innenlandske produkter og derfor vurderer importvarer som mindreverdige. En indikasjon på at slike preferanser gjør seg gjeldende, gir blant annet en undersøkelse foretatt av Gallup gjengitt i Lavik og Dulsrud (2000).

Ingenting i vårt materialet tilsier at det skulle være systematiske tekniske kvalitetsforskjeller mellom grensehandelsregionene internt i Sverige og Danmark, eller mellom de mest typiske grensehandelsstedene og byer med et større lokalt kundegrunnlag. Innslaget av *importvarer* på de ulike stedene i Sverige varierer imidlertid noe. En hypotese som kan stilles opp som en mulig forklaring på at importvarer ofte kan synes å ha et annet opphav på enkelte grensehandelssteder enn ellers i Sverige, er at forbrukere som handler på grensen kan tenkes å ha svakere preferanser for innenlandske produkter enn andre forbrukere. En butikk som i hovedsak lever av grensehandel, vil dermed kunne ha mye å tjene på kjøpe inn produkter der det er billigst, uten å skjule like mye til kundenes preferanse for innenlandsk produksjon. Dersom det er slik at forekomsten av "billig-import" er høyere på grensehandelsstedene enn i Sverige for øvrig, vil dette også kunne være en medvirkende årsak til at prisene på grensen i flere undersøkelser synes å ligge under landsgjennomsnittet for Sverige.

3.5. Fordeler og ulemper ved grensehandelen

I den politiske debatten omkring grensehandelen er det en tendens til å fremstille denne først og fremst som et problem. Det er da heller ingen tvil om at en omfattende "handelslekkasje" kan forårsake betydelige vanskeligheter for de næringsdrivende i regioner som grenser opp til et annet land med vesentlig lavere priser. For staten representerer en handelslekkasje i første omgang tapte inntekter i form av merverdiavgift og andre avgifter.

Man må imidlertid også ta hensyn til alternativ anvendelsen av de ressurser som frigjøres gjennom en slik handelslekkasje. I en situasjon med høykonjunktur og mangel på arbeidskraft vil spørsmålet om hvorvidt grensehandelen er et gode eller et onde avhenge av om alternativ anvendelsen gir høyere verdiskapning enn en situasjon helt eller delvis uten grensehandel.

I en situasjon med stort etterspørselspress i innenlandsk økonomi kan en handelslekkasje være en stabiliserende faktor, i og med at innenlandske konsumenters etterspørsel kanaliseres ut av landet.

4. Matvarepriser i Sverige

I dette kapitlet gjengir vi resultatene for Sverige sammenholdt med Oslo, og vurderer om det kan påvises systematiske prisforskjeller mellom ulike regioner på svensk side av grensen. Vi skal også se på om prisene rett over grensen skiller seg fra prisene på steder med større lokalt kunde grunnlag lenger inn i Sverige.

Alle priser er angitt i norske kroner. Ved omregningen fra svenske til norske kroner er det lagt til grunn en valutakurs på 92,48. Valutakursutviklingen i perioden juni 2000-juni 2001 er vist i figur 3.1.

4.1. Kommentarer til resultatene

Som det fremgår av tabell 4.1, fant vi gjennomgående betydelig lavere priser på svensk side av grensen enn i Oslo. Ser man på hver enkelt produktgruppe, finner man at mye peker i retning av at prisforskjellen mellom Oslo og grensehandelsbutikkene i Sverige er større for kjøttvarer enn for meieriprodukter, frukt og grønnsaker, og gruppen "andre matvarer." Særlig produkter av kylling ser ut til å ha et lavt prisnivå på grensen.

Særs billig var renskåret grytekjøtt av storfe, grillribbe, bacon, kyllinglår, kyllingvinger, kyllingfilet og hel kylling, kokt skinke, falukorv, samt naturell yoghurt og Coca-Cola på boks. For disse produktene lå gjennomsnittspris i Sverige under 50 prosent av gjennomsnittspris i Oslo. Kyllingvinger er det enkeltproduktet som oppviser størst forskjell i gjennomsnittspris mellom Oslo og Sverige, men for dette produktet er det også viktig å legge merke til at det er meget stor spredning i prismaterialet. For 13 av de til sammen 58 produktene lå laveste prisobservasjon i Oslo over høyeste prisobservasjon i Sverige. Kun ett produkt, Coca-Cola på flaske, var i gjennomsnitt billigere i Oslo enn i Sverige. På fergeforbindelsen til Strömstad var godterier og salamipølse relativt billig, mens prisene på de øvrige produktene var mer på linje med prisene i Sverige. Vareutvalget på fergen var imidlertid begrenset: Av produktene på vår liste fant vi kun igjen tre kjøttprodukter og fire typer godteri.

Spredningen i prismaterialet er betydelig i begge land. Et gjennomgående trekk er at spredningen (målt ved differansen mellom maksimums- og minimumspris, eller

standardavvik dividert med gjennomsnittspris for hver vare) er større i Sverige enn i Oslo. Denne tendensen fant vi også i prismaterialet for Danmark (se 5.1), og tidligere undersøkelser av prisnivået på svenskegrensen har også funnet betydelig spredning i prismaterialet.¹⁶ I Sverige finner vi de høye avvikene i kombinasjon med et (som oftest) relativt stort antall observasjoner for hver vare. Dette kan indikere at forhold som for eksempel kvalitetsforskjeller eller utstrakt bruk av "lokkevarer" i enkelte butikker kan ligge bak den betydelige spredningen i prismaterialet. Andelen merkede tilbud var større i Sverige (5,7 prosent) enn i Norge (1,9 prosent).

4.2. Regionale forskjeller

I tabell 4.2. har vi gruppert butikkene etter region, og uttrykt gjennomsnittsprisen for hver enkelt vare i regionen på indeksform med Strömstadregionen som basis. Kun produkter som er priset i alle de fire regionene er tatt med. Regionene er definert som følger:

- Strömstad-regionen: Strömstad by, Svinesund og Nordby.
- Årjäng-regionen: Årjäng by og Töcksfors.
- Arvika-regionen: Arvika by og Charlottenberg.
- Östersund-regionen: Östersund by, Storlien, Åre og Järpen.

33 av produktene har lavest gjennomsnittspris i Strömstadregionen, 8 i Årjängregionen, 13 i Arvikaregionen og bare 3 i Östersund-regionen. Høyest gjennomsnittspris finner vi for 33 varer i Östersundregionen, 9 i Arvika-regionen, 9 i Årjängregionen og 3 i Strömstadregionen.¹⁷

Avvikene mellom høyeste og laveste gjennomsnittspris for enkeltprodukter er til dels betydelige. Materialet gir en indikasjon på at Östersund-regionen er betydelig dyrere enn de tre regionene lenger sør, og at Strömstadregionen er noe rimeligere enn Årjäng- og Arvika-regionen. Denne tendensen finner vi innefor alle produktgruppene vi har sett på.

¹⁶ Lavik, Randi og Arne Dulstrud (2000): Sammenlignende prisundersøkelse av utvalgte grensehandelsvarer. Forskningsrapport nr. 1, 2000, Statens institutt for forbruksforskning (SIFO).

¹⁷ Summen av disse tallene vil avvike fra antallet produkter, da noen produkter har lik gjennomsnittspris i to regioner.

Tabell 4.1. Norge - Sverige, totalt. Gjennomsnittspris (NOK), minimum og maksimum, standardavvik og indeks (Norge=100). Pris per kilogram/liter, hvis ikke annet er angitt. Valutakurs brukt i omregningen: 92,48

	Antall observasjoner		Gjennomsnitt		Maksimum		Minimum		Standardavvik		St.avvik/gj.snitt		Indeks Norge=100
	Norge	Sverige	Norge	Sverige	Norge	Sverige	Norge	Sverige	Norge	Sverige	Norge	Sverige	
Storfekjøtt													
Oksemørbrad uten ben og svor (roastbiff)	9	30	179,26	90,06	189,00	164,61	159,00	46,15	10,01	30,96	6 %	34 %	50
Bankekjøtt	5	31	105,46	64,73	129,00	119,30	69,90	44,39	22,83	17,46	22 %	27 %	61
Rundbiff (rundstek) uten svor	7	28	110,49	66,76	135,52	113,75	69,90	46,15	25,83	17,20	23 %	26 %	60
Indrefilet	10	39	263,09	191,31	298,89	288,54	149,00	106,00	42,43	47,36	16 %	25 %	73
Kjøttdeig	18	41	74,17	37,64	89,90	52,71	49,75	19,37	10,19	7,34	14 %	19 %	51
Renskåret grytekjøtt i biter	11	34	148,55	69,83	179,00	119,30	119,50	46,15	21,75	16,95	15 %	24 %	47
Svinekjøtt													
Svinekotelett av kammen	12	34	71,99	50,67	79,91	73,06	59,90	36,53	5,77	9,84	8 %	19 %	70
Lårskive ("flintstek naturell")	2	16	64,90	42,81	79,90	73,89	49,90	27,65	21,21	14,33	33 %	33 %	66
Svinefilet (indrefilet)	5	44	181,98	100,19	209,00	156,29	149,90	27,65	23,16	21,87	13 %	22 %	55
Skinkestek med ben og svor (lårstek)	7	19	58,19	38,70	84,81	64,69	34,90	27,28	17,07	10,57	29 %	27 %	67
Ribbeskiver (spare-ribs), "grillribbe"	5	27	92,51	37,98	116,89	63,81	79,88	18,40	15,37	9,95	17 %	26 %	41
Bacon uten ben og svor (i skiver)	23	39	175,28	61,57	219,50	89,18	99,90	44,04	35,40	12,21	20 %	20 %	35
Fårekjøtt													
Lammestek (lårstek med mørbrad og knoke)	7	22	116,35	68,14	169,04	128,55	69,90	34,68	35,25	23,55	30 %	35 %	59
Lammekoteletter, ferske	6	15	157,45	78,68	179,00	119,30	129,90	54,56	20,19	17,99	13 %	23 %	50
Fjørfe kjøtt													
Kylling til steking	12	19	57,13	29,00	99,00	34,39	34,87	17,57	21,44	5,12	38 %	18 %	51
Kyllingbryst	4	7	144,20	83,50	188,61	110,61	89,90	63,81	51,91	18,27	36 %	22 %	58
Kyllinglår	11	30	71,21	32,78	99,87	73,52	29,90	13,87	28,97	16,05	41 %	49 %	46
Grillede kyllingvinger	10	26	98,92	29,70	149,70	122,28	34,90	12,85	39,69	24,43	40 %	82 %	30
Kyllingfileter	14	48	210,12	86,20	285,20	128,55	153,69	16,55	35,02	23,56	17 %	27 %	41
Kylling, hel, frossen	6	35	42,86	19,65	63,87	29,13	19,90	8,28	19,49	3,46	45 %	18 %	46
Bearbeidet kjøtt og kjøttpålegg													
Wienerpølser	23	27	76,87	55,83	109,00	92,17	49,90	32,92	14,66	18,31	19 %	33 %	73
Kokt skinke i skiver (i løs vekt)	17	33	210,01	103,61	289,00	156,29	123,75	46,15	52,73	30,31	25 %	29 %	49
Spekeskinke i skiver (i løs vekt)	19	29	323,98	172,02	439,00	369,00	239,00	90,63	55,37	61,63	17 %	36 %	53
Falukorv, den reneste varianten	12	41	87,45	32,45	99,75	55,21	65,00	23,06	11,10	7,23	13 %	22 %	37
Leverpostei, av svin	26	52	100,55	50,08	118,40	79,53	69,00	15,59	12,69	11,93	13 %	24 %	50
Salamipølse, oppskåret	31	50	204,98	103,37	259,00	231,20	158,70	54,56	22,80	42,73	11 %	41 %	50
Meieriprodukter													
Yoghurt, naturel	11	32	21,05	9,97	28,00	11,93	18,00	7,86	3,21	1,02	15 %	10 %	47
Yoghurt med frukt	20	49	22,27	17,55	29,80	27,74	15,50	10,08	4,12	5,18	19 %	30 %	79
Rømmekolle/lettrømme	20	33	49,71	24,86	56,90	36,53	46,00	13,87	2,89	4,23	6 %	17 %	50
Kremfløte	11	47	43,75	29,68	48,30	49,01	40,20	20,65	2,60	4,53	6 %	15 %	68
Ost av Camembert-typen	18	30	152,55	113,82	191,20	159,07	119,33	61,27	20,92	31,06	14 %	27 %	75
Ost av Gouda-typen	26	35	76,50	47,43	86,50	63,35	59,95	33,76	6,46	7,67	8 %	16 %	62
Ost av Edammer-typen	12	45	93,05	46,18	121,11	64,27	69,29	36,50	17,88	7,70	19 %	17 %	50
Gulost F45 Skorperfri Jarlsberg	11	23	86,74	76,86	95,00	92,30	79,50	44,30	5,50	12,93	6 %	17 %	89
Frisk ost: Kraft Philadelphia	11	29	121,03	86,55	139,50	101,27	110,00	46,24	9,09	10,73	8 %	12 %	72
Hønseegg, friske (stykkepris)	29	60	2,22	1,40	3,55	2,03	1,00	0,77	0,54	0,28	24 %	20 %	63
Lettmargarin	15	47	32,87	22,96	40,00	34,44	28,86	10,91	2,73	4,39	8 %	19 %	70
Olivenoilje, extra virgin	17	60	74,79	64,84	105,90	146,12	55,40	32,32	14,93	19,13	20 %	30 %	87
Frukt og grønnsaker													
Gulrøtter	24	36	12,03	7,78	16,90	17,02	7,90	4,53	2,86	3,08	24 %	40 %	65
Tomater	20	30	27,81	19,34	39,95	37,82	17,90	12,85	7,41	5,47	27 %	28 %	70
Agurker (stykkepris)	15	11	9,81	7,23	12,90	9,16	5,90	4,53	1,95	1,65	20 %	23 %	74
Epler	23	40	16,41	9,98	24,90	17,57	8,90	5,46	3,04	2,60	19 %	26 %	61
Appelsiner	18	29	14,45	10,39	19,50	18,40	7,90	4,61	3,34	3,12	23 %	30 %	72
Diverse matvarer													
Te (100 poser)	25	50	69,00	46,26	99,50	115,14	49,80	24,00	11,77	16,58	17 %	36 %	67
Babymat med kjøttbasis	10	45	63,51	42,12	71,25	55,49	55,90	25,14	5,54	6,75	9 %	16 %	66
Babymat med grønnsakbasis	11	31	59,82	39,33	66,41	69,87	45,64	27,67	7,65	7,70	13 %	20 %	66
Knekkebrød (fullkorn)	23	51	43,83	26,19	68,40	46,24	27,80	16,46	11,60	7,09	26 %	27 %	60
Fint hvetebrød (stykkepris)	22	39	12,06	11,53	18,90	19,88	6,90	3,65	3,95	3,80	33 %	33 %	96
Spaghetti	22	54	16,83	9,71	27,90	13,80	11,60	4,62	4,40	2,35	26 %	24 %	58
Tortellini	16	33	95,69	77,36	131,60	99,51	68,00	36,62	17,68	16,19	18 %	21 %	81
Eplejuice	16	42	14,83	9,40	18,95	16,55	9,30	5,50	2,49	2,22	17 %	24 %	63
Sjokolade, "Toblerone"	5	23	160,56	99,17	189,50	152,59	146,30	46,24	17,17	27,01	11 %	27 %	62
Sjokolade, "Mars"	4	32	110,93	93,54	136,20	141,59	99,00	57,80	17,56	17,59	16 %	19 %	84
Sjokolade, "Smarties"	15	14	163,01	117,17	200,00	150,28	73,00	69,36	31,23	20,25	19 %	17 %	72
Karamell, "Werther's original"	3	22	172,50	108,09	179,50	136,41	169,00	86,01	6,06	13,90	4 %	13 %	63
Naturlig mineralvann med kullsyre	13	38	9,41	8,46	10,63	18,50	6,60	5,52	1,22	2,25	13 %	27 %	90
Coca-Cola (på flaske, 1,5 eller 2 liter)	16	39	9,33	10,18	10,63	13,50	6,60	5,55	1,05	2,09	11 %	21 %	109
Coca-Cola (boks 0,33l)	9	40	9,32	4,59	11,50	6,47	6,58	2,57	1,38	1,00	15 %	22 %	49
Totalt			5295,62	3097,21									58

Tabell 4.2. Prisindekser for ulike grensehandelsregionene i Sverige basert på gjennomsnittspriser i hver region. Strömstadregionen=100. Prosent avvik er definert som maksimumsverdi minus minimumsverdi, delt på minimumsverdi

	Strömstad-regionen		Årjäng-regionen		Arvika-regionen		Östersund-regionen		Prosent avvik (høyest/lavest)
	Antall obs.	Indeks	Antall obs.	Indeks	Antall obs.	Indeks	Antall obs.	Indeks	
Storfekjøtt									
Oksemørbrad uten ben og svor (roastbiff)	11	100	3	137	6	123	10	179	79 %
Bankekjøtt	15	100	5	121	5	77	6	105	58 %
Rundbiff (rundstek) uten svor	10	100	3	88	6	105	9	133	51 %
Indrefilet	11	100	7	112	7	117	14	136	36 %
Kjøttdeig	18	100	6	105	6	100	11	122	22 %
Renskåret grytekjøtt i biter	11	100	5	90	8	121	10	119	34 %
Svinekjøtt									
Svinekotelett av kammen	12	100	6	102	6	119	10	133	33 %
Lårskive ("flintstek naturell")	8	100	4	67	2	77	2	65	55 %
Svinefilét (indrefilet)	15	100	7	111	7	109	15	116	16 %
Skinkestek med ben og svor (lårstek)	9	100	4	109	3	115	3	172	72 %
Ribbeskiver (spare-ribbs), "grillribbe"	10	100	5	113	1	129	11	122	29 %
Bacon uten ben og svor (i skiver)	12	100	6	103	9	95	12	108	14 %
Fårekjøtt									
Lammestek (lårstek med mørbrad og knoke)	10	100	2	108	2	165	8	150	65 %
Lammekoteletter, ferske	6	100	2	122	1	136	6	131	36 %
Fjørfekjøtt									
Kylling til steking	4	100	5	90	3	100	7	84	19 %
Kyllinglår	7	100	2	75	8	158	13	132	110 %
Kyllingfileter	15	100	5	100	12	111	16	120	20 %
Kylling, hel, frossen	14	100	5	105	6	111	10	113	13 %
Bearbeidet kjøtt og kjøttpålegg									
Wienerpølser	10	100	6	112	7	162	4	152	62 %
Kokt skinke i skiver (i løs vekt)	13	100	7	146	6	128	7	149	49 %
Spekeskinke i skiver (i løs vekt)	9	100	7	140	4	154	9	164	64 %
Falukorv, den reneste varianten	11	100	6	123	9	120	15	132	32 %
Leverpostei, av svin	15	100	6	112	16	113	15	117	17 %
Salamipølse, oppskåret	15	100	6	193	12	157	17	143	93 %
Meieriprodukter									
Yoghurt, naturell	8	100	4	129	12	122	8	112	29 %
Yoghurt med frukt	13	100	7	87	8	87	21	131	50 %
Rømmekolle/lettrømme	10	100	6	133	3	119	14	111	33 %
Kremfløte	14	100	7	115	11	117	15	120	20 %
Ost av Camembert-typen.	12	100	6	122	3	136	9	112	36 %
Ost av Gouda-typen.	13	100	6	113	3	102	13	133	33 %
Ost af Edammer-typen.	17	100	7	109	11	109	10	121	21 %
Frisk ost: Kraft Philadelphia	9	100	6	86	6	99	8	103	19 %
Hønseegg, friske (stykkpris)	17	100	8	108	12	125	23	134	34 %
Lettmargarin	13	100	6	85	11	104	17	110	29 %
Olivenolje, extra virgin	16	100	7	99	18	111	19	116	17 %
Frukt og grønnsaker									
Gulrøtter	12	100	5	103	6	117	13	156	56 %
Tomater	9	100	7	95	6	77	8	98	30 %
Epler	14	100	6	106	9	91	11	137	52 %
Appelsiner	7	100	5	130	6	81	11	121	61 %
Andre matvarer									
Te (100 poser)	11	100	7	131	13	116	19	141	41 %
Babymat med kjøttbasis	12	100	6	112	12	117	17	100	17 %
Babymat meg grønnsakbasis	9	100	6	106	7	95	9	94	12 %
Knekkebrød (fullkorn)	13	100	6	151	15	132	17	125	51 %
Fint hvetebrød (stykkpris)	13	100	6	103	7	100	13	108	8 %
Spaghetti	13	100	6	130	14	122	21	131	31 %
Tortellini	8	100	6	134	11	130	8	144	44 %
Eplejuice	12	100	6	100	13	92	11	103	12 %
Sjokolade, "Toblerone"	8	100	4	101	3	59	8	120	104 %
Sjokolade, "Mars"	9	100	5	99	8	91	10	107	17 %
Karamell, "Werther's original"	5	100	5	107	5	98	7	104	9 %
Naturlig mineralvann med kullsyre	10	100	4	111	8	102	16	124	24 %
Coca-Cola (på flaske, 1,5 eller 2 liter)	10	100	6	117	12	108	11	120	20 %
Coca-Cola (boks, 0,33 liter)	11	100	7	114	6	83	16	93	38 %

Tabell 4.3. Priser på grenseoverganger sammenliknet med byer lenger inn i landet. Gjennomsnittspriser (NOK), indekser. Valutakurs brukt i omregningen: 92,48

	Grense		Ikke-grense		Oslo		Indeks ikke-grense (grense=100)	Indeks grense (Oslo=100)
	Antall obs.	Gj.snitt	Antall obs.	Gj.snitt	Antall obs.	Gj.snitt		
Storfekjøtt								
Oksemørbrad uten ben og svor (roastbiff)	13	87,22	17	100,67	9	179,26	115	49
Bankekjøtt	16	66,43	15	67,11	5	105,46	101	63
Rundbiff (rundstek) uten svor	11	56,25	17	70,23	7	110,49	125	51
Indrefilét	19	180,34	20	199,11	10	263,09	110	69
Kjøttdeig	19	38,72	22	40,21	18	74,17	104	52
Renskåret grytekjøtt i biter	14	64,89	20	69,85	11	148,55	108	44
Svinekjøtt								
Svinekotelett av kammen	14	48,49	20	53,60	12	71,99	111	67
Lårskive ("flintstek naturell")	9	46,96	7	42,11	2	64,90	90	72
Svinefilét (indrefilét)	17	89,50	27	106,20	5	181,98	119	49
Skinkestek med ben og svor (lårstek)	11	34,74	8	42,15	7	58,19	121	60
Ribbeskiver (spare-ribs), "grillribbe"	10	30,20	17	41,41	5	92,51	137	33
Bacon uten ben og svor (i skiver)	15	62,38	24	62,57	23	175,28	100	36
Fårekjøtt								
Lammestek (lårstek med mørbrad og knoke)	10	58,20	12	79,75	7	116,35	137	50
Lammekoteletter, ferske	6	68,54	9	85,99	6	157,45	125	44
Fjørfekjøtt								
Kylling til steking	4	29,55	15	29,57	12	57,13	100	52
Kyllingbryst	1	64,64	6	91,48	4	144,20	142	45
Kyllinglår	10	25,11	20	32,51	11	71,21	129	35
Grillede kyllingvinger	17	21,48	9	45,15	10	98,92	210	22
Kyllingfileter	18	77,60	30	93,94	14	210,12	121	37
Kylling, hel, frossen	16	19,39	19	19,94	6	42,86	103	45
Bearbeidet kjøtt og kjøttpålegg								
Wienerpølser	12	47,96	15	63,82	23	76,87	133	62
Kokt skinke i skiver (i løs vekt)	14	94,41	19	114,12	17	210,01	121	45
Spekeskinke i skiver (i løs vekt)	12	146,28	17	192,44	19	323,98	132	45
Falukorv, den reneste varianten	14	30,29	27	34,38	12	87,45	114	35
Leverpostei, av svin	21	52,04	31	50,34	26	100,55	97	52
Salamipølse, oppskåret	19	91,99	31	114,66	31	204,98	125	45
Meieriprodukter								
Yoghurt, naturel	12	9,96	20	9,83	11	21,05	99	47
Yoghurt med frukt	16	16,81	33	17,84	20	22,27	106	75
Rømmekolle/letrømme	11	25,24	22	25,37	20	49,71	101	51
Kremfløte	19	29,28	28	29,97	11	43,75	102	67
Ost av Camembert-typen	13	106,48	17	122,22	18	152,55	115	70
Ost av Gouda-typen	16	45,55	19	49,02	26	76,50	108	60
Ost av Edammer-typen	22	47,57	23	47,68	12	93,05	100	51
Gulost F45 Skorperfri Jarlsberg	8	80,95	15	79,76	11	86,74	99	93
Frisk ost: Kraft Philadelphia	12	86,61	17	88,15	11	121,03	102	72
Hønseeegg, friske (stykkpris)	23	1,36	37	1,49	29	2,22	110	61
Lettmargarin	16	24,68	31	22,31	15	32,87	90	75
Olivenolje, extra virgin	25	63,75	35	62,25	17	74,79	98	85
Frukt og grønnsaker								
Gulrøtter	12	5,14	24	9,25	24	12,03	180	43
Tomater	10	18,44	20	20,20	20	27,81	110	66
Agurker (stykkpris)	5	7,36	6	7,70	15	9,81	105	75
Epler	15	10,09	25	10,94	23	16,41	108	61
Appelsiner	8	10,43	21	10,61	18	14,45	102	72
Diverse matvarer								
Te (100 poser)	20	46,64	30	46,05	25	69,00	99	68
Babymat med kjøttbasis	18	43,68	27	40,65	10	63,51	93	69
Babymat med grønnsakbasis	12	42,07	19	36,66	11	59,82	87	70
Knekkebrød (fullkorn)	20	28,83	31	23,38	23	43,83	81	66
Fint hvetebrød (stykkpris)	15	11,60	24	11,69	22	12,06	101	96
Spaghetti	19	9,07	35	10,45	22	16,83	115	54
Tortellini	13	72,95	20	81,68	16	95,69	112	76
Eplejuice	15	10,13	27	9,87	16	14,83	97	68
Sjokolade, "Toblerone"	10	93,61	13	106,37	5	160,56	114	58
Sjokolade, "Mars"	13	95,15	19	96,93	4	110,93	102	86
Sjokolade, "Smarties"	8	116,43	6	122,22	15	163,01	105	71
Karamell, "Werther's original"	7	100,67	15	112,47	3	172,50	112	58
Naturlig mineralvann med kullsyre	13	8,62	25	9,01	13	9,41	105	92
Coca-Cola (på flaske, 1,5 eller 2 liter)	12	10,32	27	10,81	16	9,33	105	111
Coca-Cola. (Boks 0,33l)	15	4,42	25	4,76	9	9,32	108	47
Totalt		2917,49		3280,91		5295,62	112	55

Grense: Svinesund, Nordby, Töcksfors, Charlottenberg, Storlien

Ikke-grense: Strømstad, Årjäng, Arvika, Åre, Järpen, Östersund

4.3. Priser på grensen sammenholdt med priser lenger inn i landet

Som nevnt i avsnitt 1.2. har tidligere undersøkelser gitt en indikasjon på at det kan være til dels betydelige forskjeller mellom prisnivået i Sverige som helhet og de svenske grenseregionene mot Norge.¹⁸

Alle prisene som er samlet inn i forbindelse med vår undersøkelse stammer fra regioner med stor grensehandel, men vi mener likevel at det er mulig å skille ut de mest utpregede grensehandelsstedene. Kriterier som kan brukes her er avstand til grensen og lokalt kundegrunnlag. I tabell 4.3 har vi fordelt butikkene i utvalget på to kategorier: "Grense" og "ikke-grense." Kategorien "grense" omfatter de butikkene som ligger i umiddelbar nærhet av grensen, dvs. på Svinesund eller Nordby, i Töcksfors, Charlottenberg eller Storlien. Alle andre butikker er tilordnet kategorien "ikke-grense." Bak dette ligger en tanke om at butikker i Strömstad, Årjäng, Arvika og Östersund, samt på de mindre stedene i Åre utenom Storlien, har et betydelig lokalt kundegrunnlag i tillegg til nordmenn på handleturn.

Tabell 4.3. viser gjennomsnittspriser innen kategoriene "grense" og "ikke-grense," samt gjennomsnittspris i Oslo, for hvert enkelt produkt. Gjennomsnittsprisene på de stedene vi definerer som "ikke-grense" er videre uttrykt på indeksform med gjennomsnittsprisene på de stedene vi definerer som "grense" som basis. Vi har også beregnet indekser for stedene i umiddelbar nærhet av grensen med gjennomsnittsprisene i Oslo som basis.

Av de 58 produktene oppviser hele 47 en høyere gjennomsnittspris et stykke inn i landet enn rett over grensen. For 33 av produktene er imidlertid avviket mindre enn 10 prosent (pluss eller minus). Disse relativt små avvikene finner vi særlig innen produktgruppene meieriprodukter, frukt og grønnsaker, og andre matvarer. Gulrøtter er et markant unntak; her er avviket hele 80 prosent.

For kjøttprodukter er derimot avvikene for mange produkter store: 110 prosent for grillede kyllingvinger, 42 prosent for kyllingbryst, 37 prosent for grillribbe og lammestek, 33 prosent for wienerpølser og 32 prosent for spekeskinke. Det er særlig svinekjøtt, fårekjøtt, fjørfekjøtt og bearbeidede kjøttvarer som oppviser store prisforskjeller mellom "grense" og "ikke-grense." Storfekjøtt kan se ut til å ha et noe jevnere prisnivå, men også her finner vi betydelige avvik for oksemørbrad (15 prosent) og rundbiff (25 prosent), produkter som

typisk etterspørres av norske konsumenter på handleturn i grenseregionene.

4.4. Innslaget av importvarer på grensehandelsstedene

For storfekjøtt fant vi en meget stor forekomst av irske produkter på Svinesund, men ikke i Strömstad (by) eller på de andre stedene vi samlet inn priser. En del importert storfekjøtt fra New Zealand, Argentina og Brasil fant vi flere steder. Når det gjelder fårekjøtt, dominerte importvare fra New Zealand på Svinesund og i Strömstad. For de andre produktgruppene fordelte de importerte (ikke-svenske) produktene seg jevnt over de ulike regioner og grensehandelssteder: Innen gruppene svin, kylling og bearbeidede kjøttvarer dominerte danske produkter ved siden av de svenske, ispedd noe import fra andre land (Tyskland, Italia, Spania, Norge). Frukt og grønnsaker var jevnt over importert fra de sørlige EU-landene Spania, Frankrike og Italia, samt fra Tyskland og Nederland (tomater), noe som må ses i lys av at prisinnsamlingen ble foretatt i januar. I prismaterialet fra Oslo fant vi derimot kun få innslag av importvarer, hvis vi ser bort fra enkelte ostetyper, frukt og grønnsaker.

Disse observasjonene kan muligens gi støtte til hypotesen om at forbrukere som handler på de typiske grensehandelsstedene har en svakere preferanse for innenlandsk produkter, og at butikkene på grensen derfor vil ha interesse av å kjøpe inn sine varer der disse er billigst, uten å måtte ta hensyn til opphavsland i samme grad som butikker med et mer typisk kundegrunnlag (se 3.4.2).

¹⁸ Strøm, Øystein (red.) (1999): *Matens pris*. Rapport 1999:4, Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning (NILF). Lavik, Randi og Arne Dulrud (2000): Sammenlignende prisundersøkelse av utvalgte grensehandelsvarer. Forskningsrapport nr. 1, 2000, Statens institutt for forbruksforskning (SIFO).

5. Matvarepriser i Danmark

I dette kapitlet gjengir vi resultatene for Danmark sammenholdt med Oslo, og vurderer om det kan påvises systematiske prisforskjeller mellom Frederikshavn og Hirtshals. Alle priser er angitt i norske kroner. Ved omregningen fra danske til norske kroner er det lagt til grunn en valutakurs på 110,33. Valutakursutviklingen i perioden juni 2000-juni 2001 er vist i figur 3.1.

5.1. Kommentarer til resultatene

Av de 31 produktene i tabell 5.1. oppviser fem en høyere gjennomsnittspris i Danmark enn i Oslo. Dette gjelder bankekjøtt, svinekotelett, skorpefri Jarlsberg, "Mars" sjokolade og Coca-Cola på flaske. Særlig billig (under 50 prosent av gjennomsnittspris i Oslo) i Danmark var bacon, kylling til steking, kyllingvinger, kyllingfilet, kokt skinke, leverpostei, salamipølse og spaghetti. For 11 av produktene var laveste pris observert i Oslo høyere enn høyeste pris observert i Danmark. Spesielt stort er dette avviket for kyllingfilet og salamipølse.

Særlig produkter av kylling og (i noe mindre grad) bearbejdede kjøttvarer utmerker seg med et lavt prisnivå i Danmark. For storfe- og svinekjøtt, samt meieriprodukter, er bildet mindre entydig: I disse produktgruppene finner vi enkeltprodukter med høyere prisnivå i Danmark enn i Norge, mens enkelte andre varer av storfe og svin er priset ned mot halvparten av norsk nivå eller sågar lavere.

Spredningen i prismaterialet er betydelig, noe som reflekteres i høye verdier på standardavvikene for hver enkelt vare, og i differansen mellom minimums- og maksimumspris. For de fleste produktene er spredningen større i Danmark enn i Oslo. Dette kan ha

sammenheng med at antallet observasjoner jevnt over er mindre i Danmark, at observasjonene for et gitt produkt kan referere til noe ulike kvaliteter av varen, eller at enkelte produkter i noen butikker selges som "lokkevarer" til en svært lav pris, mens andre utsalgssteder opererer med større fortjenestemarginer på disse varene. Andelen tilbudsmerkede produkter var imidlertid i samme størrelsesorden i Oslo som i Danmark (hhv. 3,7 og 3,2 prosent).

I Danmark dominerte danske kjøttprodukter, men med enkelte innslag av import fra andre EU-land, for eksempel tysk skinke og engelsk storfekjøtt.

På fergene til og fra Danmark fant vi bare igjen noen få av produktene på vår liste. Det er vanskelig å trekke noen bastante konklusjoner om prisnivået på fergene basert på dette materialet: For kjøtt og ost var enkelte produkter noe billigere enn gjennomsnittet i Frederikshavn og Hirtshals, enkelte noe dyrere. Prisene på godteri lå for mange produkter betydelig under nivået i Danmark, men også i denne varegruppen fant vi produkter som var dyrere på fergene enn i land.

5.2. Regionale forskjeller

I tabell 5.2. legger vi frem gjennomsnittspriser for de to fergeanløpshavnene Frederikshavn og Hirtshals, og indekser for prisene i Hirtshals med Frederikshavn som basis. For mange produkter er antallet priser lite, så disse resultatene bør tolkes noe varsomt. Tallene peker likevel i retning av at rent kjøtt er noe dyrere i Hirtshals enn i Frederikshavn, mens det motsatte muligens er tilfelle for bearbejdede kjøttvarer, meieriprodukter og andre matvarer.

Tabell 5.1. Norge - Danmark, totalt. Gjennomsnittspris (NOK), minimum og maksimum, standardavvik og indeks (Norge=100). Pris per kilogram/liter, hvis ikke annet er angitt. Valutakurs brukt i omregningen: 110,33

	Antall observasjoner		Gjennomsnitt		Maksimum		Minimum		Standardavvik		St.avvik/gj.snitt		Indeks Norge =100
	Norge	Danmark	Norge	Danmark	Norge	Danmark	Norge	Danmark	Norge	Danmark	Norge	Danmark	
Storfekjøtt													
Bankekjøtt	5	4	105,46	110,09	129,00	142,88	69,90	77,12	22,83	26,85	22 %	24 %	104
Indrefilet	10	3	263,09	181,93	298,89	275,71	149,00	99,19	42,43	88,78	16 %	49 %	69
Kjøttdeig	18	3	74,17	64,27	89,90	88,15	49,75	44,02	10,19	22,29	14 %	35 %	87
Bogskive (til grytestek) uten svor	3	10	82,63	43,70	89,00	59,47	69,90	28,58	11,03	11,34	13 %	26 %	53
Svinekjøtt													
Svinekotelett av kammen	12	5	71,99	78,22	79,91	104,70	59,90	66,09	5,77	17,62	8 %	23 %	109
Svinefilét (indrefilet)	5	7	181,98	118,01	209,00	154,35	149,90	99,24	23,16	17,66	13 %	15 %	65
Ribbeskiver (spare-ribs), "grillribbe"	5	3	92,51	48,43	116,89	66,09	79,88	32,99	15,37	16,66	17 %	34 %	52
Bacon uten ben og svor (i skiver)	23	9	175,28	74,15	219,50	110,21	99,90	51,30	35,40	21,89	20 %	30 %	42
Fårekjøtt													
Frosne lammekoteletter	2	3	116,53	104,74	169,50	110,26	63,55	93,73	74,92	9,53	64 %	9 %	90
Fjorfekjøtt													
Kylling til steking	12	9	57,13	23,52	99,00	55,17	34,87	15,57	21,44	12,79	38 %	54 %	41
Grillde kyllingvinger	10	3	98,92	24,47	149,70	34,85	34,90	16,52	39,69	9,40	40 %	38 %	25
Kyllingfileter	14	6	210,12	74,46	285,20	93,73	153,69	51,74	35,02	19,24	17 %	26 %	35
Bearbeidet kjøtt og kjøttpålegg													
Wienerpølser	23	11	76,87	44,29	109,00	68,29	49,90	25,98	14,66	15,23	19 %	34 %	58
Kokt skinke i skiver (i løs vekt)	17	8	210,01	94,60	289,00	142,88	123,75	65,65	52,73	32,72	25 %	35 %	45
Spekeskinke i skiver (i løs vekt)	19	6	323,98	214,29	439,00	314,44	239,00	110,05	55,37	68,92	17 %	32 %	66
Leverpostei, av svin	26	10	100,55	40,18	118,40	57,92	69,00	11,58	12,69	15,65	13 %	39 %	40
Salamipølse, oppskåret	31	16	204,98	57,46	259,00	94,25	158,70	35,08	22,80	21,47	11 %	37 %	28
Meieriprodukter													
Ost av Camembert-typen	18	7	152,55	79,56	191,20	114,30	119,33	54,93	20,92	25,31	14 %	32 %	52
Ost av Gouda-typen	26	6	76,50	54,91	86,50	60,57	59,95	49,65	6,46	3,86	8 %	7 %	72
Gulost F45 Skorperfri Jarlsberg	11	3	86,74	88,06	95,00	88,21	79,50	87,99	5,50	0,13	6 %	0 %	102
Frisk ost: Kraft Philadelphia	11	1	121,03	110,22	139,50	110,22	110,00	110,22	9,09	.	8 %	.	91
Olivenolje, extra virgin	17	9	74,79	62,10	105,90	101,39	55,40	29,35	14,93	27,22	20 %	44 %	83
Diverse matvarer													
Ris, langkornet.	27	7	17,89	10,17	24,95	13,79	9,95	8,77	4,52	1,74	25 %	17 %	57
Spaghetti	22	7	16,83	8,21	27,90	15,39	11,60	3,83	4,40	4,23	26 %	51 %	49
Tortellini	16	4	95,69	61,56	131,60	74,80	68,00	52,74	17,68	9,53	18 %	15 %	64
Sjokolade, "Toblerone"	5	5	160,56	109,89	189,50	132,12	146,30	98,75	17,17	13,63	11 %	12 %	68
Sjokolade, "After Eight"	12	6	160,48	105,96	198,30	115,57	146,00	99,02	17,23	6,92	11 %	7 %	66
Sjokolade, "Mars"	4	5	110,93	136,68	136,20	190,22	99,00	95,62	17,56	36,38	16 %	27 %	123
Wine gums / gelé	6	3	114,65	73,98	124,69	99,02	105,63	48,43	7,23	25,30	6 %	34 %	65
Karamell, "Werther's original"	3	5	172,50	96,60	179,50	124,67	169,00	79,22	6,06	19,73	4 %	20 %	56
Coca-Cola (på flaske, 1,5 eller 2 liter)	16	5	9,33	15,94	10,63	17,98	6,60	13,98	1,05	2,01	11 %	13 %	171
Totalt			3816,67	2410,66									63

Tabell 5.2. Sammenlikning av priser i Frederikshavn og Hirtshals. Gjennomsnittspriser (NOK), indeks for Hirtshals (Frederikshavn=100). Valutakurs brukt i omregningen: 110,33

	Frederikshavn		Hirtshals		Indeks Hirtshals (Frederikshavn=100)
	Antall obs.	Gj.snittspris	Antall obs.	Gj.snittspris	
Storfekjøtt					
Bankekjøtt	2	93,67	2	126,51	135
Indrefilét	2	135,04	1	275,71	204
Bogskive (til grytestek) uten svor	2	52,32	1	88,15	168
Kjøttdeig	3	31,89	7	48,77	153
Svinekjøtt					
Svinekotelett av kammen	2	77,12	3	78,96	102
Svinefilét (indrefilét)	3	113,92	4	121,07	106
Ribbeskiver (grillribbe)	2	39,61	1	66,09	167
Bacon uten ben og svor (i skiver)	4	80,35	5	69,19	86
Fårekjøtt					
Lammekoteletter (frosne)	1	93,73	2	110,24	118
Fjørfekjøtt					
Kylling til steking	3	19,08	6	25,73	135
Grillede kyllingvinger	2	19,28	1	34,85	181
Kyllingfilet	4	73,56	2	76,25	104
Bearbeidet kjøtt og kjøttpålegg					
Wienerpølser	3	56,75	8	39,61	70
Kokt skinke i skiver (i løs vekt)	3	131,84	5	72,26	55
Spekeskinke i skiver (i løs vekt)	1	209,08	5	215,34	103
Leverpostei	4	44,60	6	37,23	83
Salamipølse (hel/oppskåret)	6	61,21	10	55,21	90
Meieriprodukter					
Ost av Camembert-typen	4	95,25	3	58,64	62
Ost av Gouda-typen	3	57,63	3	52,19	91
Frisk ost: Kraft Philadelphia.	2	87,99	1	88,21	100
Olivenolie, extra virgin	6	75,41	3	35,47	47
Andre matvarer					
Ris, langkornet	3	11,18	4	9,42	84
Spaghetti	2	7,96	5	8,31	104
Tortellini	2	54,94	2	68,18	124
Sjokolade, "Toblerone"	2	121,09	3	102,42	85
Sjokolade, "After Eight."	2	108,74	4	104,57	96
Sjokolade, "Mars"	2	152,18	3	126,35	83
Karameller, "Werther's original"	1	109,96	4	93,27	85
Coca-Cola (på flaske, 1,5 eller 2 liter)	2	17,98	3	14,58	81

6. Alkohol- og tobakkspriser i Sverige og Danmark

Tabell 6.1. viser gjennomsnittspriser i norske kroner og på indeksform for de utvalgte alkohol- og tobakksvarene i Norge, Sverige og Danmark, samt på fergene.

6.1. Kommentarer til resultatene

Brennevin og vin er vesentlig billigere i Sverige og Danmark enn i Norge. I Sverige er prosentavviket i forhold til Norge større for vin enn for brennevin, mens det er vanskelig å trekke noen tilsvarende konklusjon for Danmark. På fergene ligger prisene på brennevin vesentlig under nivåene i Sverige og Danmark, mens vin omsettes til priser som er mer på linje med prisene i land. Enkelte viner var noe dyrere på fergene enn i Sverige og Danmark.

For øl kompliseres sammenlikningen av at pils solgt i dagligvarebutikker vanligvis holder rundt 4,5 volumprosent alkohol i Danmark og Norge, mens butikker i Sverige kun har lov til å selge øl med alkoholinnhold inntil 3,5 volumprosent. Til tross for at det er en vesentlig forskjell i produktetegenskaper mellom Sverige og Danmark/Norge, har vi valgt å sammenlikne produkt for produkt. Dette er basert på en antagelse om at forbrukerne vurderer produktene som ekvivalente, en forutsetning som i dette tilfellet muligens er lite realistisk. Dette gjelder imidlertid kun ett av produktene innen produktgruppen øl, nemlig "folkölet." Som det fremgår av tabellen, viser sammenlikningen at ølprisene er betydelig lavere i de to andre landene enn i Norge. Prisene på fergene er derimot ikke vesentlig lavere enn i Danmark og Sverige.

Sigaretter er marginalt billigere i Sverige enn i Danmark, og billigst på fergene. Prisforskjellen mellom Norge og Sverige er mindre for røyketobakk enn for sigaretter, noe som må ses på bakgrunn av avgiftssystemene i de to landene (se 6.2). For tobakksvarer generelt er Norge det klart dyreste landet i sammenlikningen, hvis vi ser bort fra sigarettpapir, som har omtrent samme prisnivå som i Danmark. Prisforskjellen mellom Norge og de andre landene er størst for snus.

6.2. Alkohol- og tobakksavgifter i Norge, Sverige og Danmark

Avgiftssystemene og -satsene varierer sterkt fra land til land. Her skal vi kort skissere avgiftssystemene i de tre landene slik de foreligger i dag. Oversikten, som baserer seg på informasjon fra Finansdepartementet og Europakommisjonen,¹⁹ er ikke komplett.

Beløpene er angitt i det enkelte lands valuta. I tillegg til avgiftene som her er skissert, kommer merverdiavgift av produktets pris eksklusiv merverdiavgiften, men inklusiv alle andre avgifter. Emballasjeavgifter har vi ikke tatt hensyn til her.

I de nordiske landene har avgiftene på alkohol og tobakk tradisjonelt vært sosialpolitisk motivert: Man har ønsket å vri forbruket bort fra disse produktene, og å dekke inn de samfunnsmessige kostnadene som bruk av alkohol og tobakk medfører. I de senere årene har imidlertid også et ønske om å demme opp for grensehandelen ført til at enkelte land har redusert sine avgifter, og i både Danmark, Sverige og Norge er dette for tiden en aktuell problemstilling i den politiske debatten.

Norge

Brennevin og vin beskattes med et fast beløp per volumprosent og liter. For drikker med alkoholinnhold mellom 4,75 og 22 prosent, er dette beløpet kroner 3,65. Drikker med mer enn 22 volumprosent alkohol beskattes med kroner 7,04.

Ølavgiftene er gradert etter ølets alkoholinnhold. Vanlig pilsnerøl faller i avgiftsklasse D, der avgiften utgjør kroner 16,37 per liter. For lettøl (klasse B) er avgiften kroner 2,51 per liter.

På sigaretter faller en stykkavgift på kroner 1,67. For røyketobakk er avgiften kroner 1,12 per gram.

Merverdiavgiften på alkohol og tobakk er 24 prosent.

¹⁹ European Commission: Excise Duty Tables. REF 1.001. April 2001.

Tabell 6.1. Alkohol og tobakk. Priser i Norge, Sverige og Danmark, samt på fergene. Gjennomsnittspris (NOK) og prisindeks (Norge=100) for angitt mengde

	Land	Volum	Norge	Sverige	Danmark	Fergene	Indeks Sverige (Norge = 100)	Indeks Danmark (Norge=100)	Indeks fergene (Norge=100)
Vodka									
Smirnoff	USA	70 cl	273,20	209,00	178,31	147,35	77	65	54
Koskenkorva	Finland	70 cl	294,70	184,04	..	143,50	62	.	49
Absolut vodka	Sverige	70 cl	296,00	210,85	188,64	144,90	71	64	49
Akevitt									
Løiten Export	Norge	70 cl	312,20	241,37	..	150,85	77	.	48
Aalborg Jubileums akvavit	Danmark	70 cl	319,00	253,86	159,62	132,65	80	50	42
Whisky									
Johnie Walker red label	Skottland	70 cl	341,10	246,00	223,91	165,20	72	66	48
Lord Calvert	Canada	70 cl	287,50	195,13	68	.	.
Cognac									
Martell VS ***	Frankrike	70 cl	380,10	295,01	291,27	200,90	78	77	53
Renault Carte Noire Extra	Frankrike	70 cl	479,00	396,74	422,51	261,80	83	88	55
Hvitvin									
Black Tower 1997	Tyskland	75cl	74,90	45,32	42,98	..	61	57	.
Bin 65 Chardonnay (Lindemanns) 1998	Australia	75cl	89,90	61,96	44,13	52,00	69	49	58
Blue Nun 1998	Tyskland	75cl	77,00	45,32	60,63	48,50	59	79	63
Jacobs Creek Riesling 1998	Australia	75cl	89,90	60,11	55,11	..	67	61	.
Liebfraumilch Silberwein	Tyskland	75cl	66,90	37,92	21,88	36,50	57	33	55
San Valentin	Spania	75cl	79,90	54,56	68	.	.
Chateau Bonnet	Frankrike	75cl	100,70	86,93	..	69,00	86	.	69
Rødvin									
Jacobs Creek Shiraz Cabernet 1998/-99	Australia	75cl	93,00	63,81	79,96	63,00	69	86	68
Gato negro Cabernet Sauvignon 1998/-99	Chile	75cl	79,90	55,49	35,25	39,00	69	44	49
Coronas 1998	Spania	75cl	99,90	63,81	57,87	56,00	64	58	56
Canepa Estate Cabernet Sauvignon	Chile	75cl	82,00	49,01	60	.	.
Sophia Cabernet Sauvignon 1997	Bulgaria	75cl	76,30	49,01	27,53	..	64	36	.
Periquita 1997	Portugal	75cl	87,50	57,34	35,31	..	66	40	.
Le Cardinal	Frankrike	75cl	94,90	62,89	..	51,50	66	.	54
Faustino I Gran Reserva 1993/-94	Spania	75cl	170,40	147,04	146,13	131,50	86	86	77
Øl									
Øl, pils 4,5% / folkøl 3,5%		1 liter	44,96	16,67	15,04	25,38	37	33	56
Lettøl 2,5 % / lettøl 2,8%		1 liter	20,13	10,45	12,70	..	52	63	.
Heineken		1 liter	60,09	34,75	33,07	..	58	55	.
Carlsberg		1 liter	48,30	25,52	23,83	23,48	53	49	49
Tuborg		1 liter	50,42	29,41	22,73	25,38	58	45	50
Sigaretter									
Prince mild, 20 pk			59,72	33,26	35,31	26,77	56	59	45
Prince, 20 pk			59,72	33,25	35,31	26,77	56	59	45
Marlboro light, 20 pk			59,72	33,28	35,67	26,77	56	60	45
Marlboro, 20 pk			59,72	33,28	35,31	26,77	56	59	45
Andre tobakksvarer									
Røyketobakk, Petterøes 3, 40 g			80,94	51,43	42,03	32,80	64	52	41
Snus, General, 50 g			52,09	17,83	17,93	18,00	34	34	35
Sigarettpapir, Rizla, 50 stk.			6,27	4,08	6,32	3,61	65	101	58

Sverige

Avgiften på brennevin utgjør kroner 501,41 per alkoholliter. For vin over 8,5 volumprosent alkohol utgjør avgiften kroner 27,20 per vareliter. Ligger alkoholinholdet mellom 7 og 8,5 prosent, er avgiften kroner 18,98 per vareliter. Drikker med lavere alkoholinhold har lavere avgifter.

Øl med alkoholinhold over 2,8 volumprosent skattlegges med kroner 1,47 per volumprosent og liter.

EU-landene har et delvis harmonisert avgiftssystem for tobakk, som imidlertid gir betydelig rom for variasjon mellom landene. For sigaretter innkreves en stykkavgift og en verdiavgift. Verdiavgiften beregnes som en prosentandel av en stipulert salgspris inkludert avgift. I Sverige er stykkavgiften kroner 0,20, mens verdiavgiften utgjør 39,2 prosent av den stipulerte salgsprisen. Avgiften på røyketobakk er kroner 0,63 per gram.

Merverdiavgiften i Sverige er 25 prosent. For sigaretter beregnes denne som 20 prosent av stipulert salgspris.

Danmark

Avgiften på brennevin utgjør kroner 275 per alkoholliter.

Det danske avgiftssystemet for vin skiller mellom ordinær og musserende vin. Ordinær vin med alkoholinnhold mellom 6 og 15 volumprosent beskattes med kroner 7,05 per vareliter. Ligger alkoholinnholdet mellom 15 og 22 prosent, er avgiften kroner 10,55 per vareliter. For musserende vin er satsene henholdsvis kroner 10,55 og 14,05 per vareliter. Vin med mindre enn 6 prosent alkohol har lavere avgifter.

Danmark har et avgiftssystem for øl basert på gjærstamme, ikke alkoholinnhold. En direkte sammenlikning med Norge og Sverige er derfor ikke mulig.

I likhet med Sverige bruker Danmark EUs avgiftssystem for tobakk. I Danmark er stykkavgiften på sigaretter kroner 0,6068, mens verdiavgiften utgjør 21,22 prosent av stipulert salgspris. Avgiften på røyketobakk er kroner 0,4525 per gram.

Merverdiavgiften i Danmark er 25 prosent. For sigaretter beregnes denne som 20 prosent av stipulert salgspris.

Sammenlikning av avgiftene på utvalgte produkter

På grunn av at avgiftssystemene er forskjellige i de tre landene, er en direkte sammenlikning svært komplisert. En mulig tilnærming til dette er å sammenlikne hvor stort avgiftsbeløp som påløper et konkret, klart definert produkt. Vi skal her ta for oss tre slike produkter: En flaske brennevin, en flaske vin og en pakke røyketobakk.

Beløpene nedenfor er omregnet til norske kroner med samme valutakurser som vi har brukt ellers i denne rapporten (SEK 92,48 og DKK 110,33).

For en flaske brennevin (70 cl, 40 volumprosent alkohol) vil alkoholavgiften (uten merverdiavgift) utgjøre kroner 197,12 i Norge, kroner 129,84 i Sverige og kroner 84,95 i Danmark. Avgiften i Sverige og Danmark utgjør med andre ord henholdsvis 66 og 43 prosent av nivået i Norge. Disse avgiftene inngår i beregningsgrunnlaget for merverdiavgiften.

En flaske vin (75 cl, 12 volumprosent, ikke musserende) er avgiftsbelagt med kroner 32,85 i Norge, kroner 18,87 i Sverige og kroner 5,83 i Danmark. Avgiften i Sverige og Danmark utgjør henholdsvis 57 og 18 prosent av nivået i Norge. Disse tallene inkluderer ikke merverdiavgift. Merverdiavgiften beregnes som for brennevin.

En pakke røyketobakk (40 gram) avgiftsbelegges med kroner 44,80 i Norge, kroner 23,30 i Sverige og kroner 19,97 i Danmark. Avgiftene i Sverige og Danmark tilsvarer henholdsvis 52 og 45 prosent av nivået i Norge. I tillegg kommer merverdiavgiften.

7. Videre arbeid med prisproblematikk i grenseområdene

7.1. Grensehandelen og kjøpekraftsundersøkelsen (PPP)

Statistisk sentralbyrå deltar i et internasjonalt samarbeid – kjøpekraftsundersøkelsen – som søker å kartlegge prisnivået i de deltakende landene. Innenfor fase to av "Matens pris" er det tidligere blitt utgitt en rapport om prisnivå på matvarer i Norge og enkelte andre land basert på tall som er fremkommet gjennom dette samarbeidet.²⁰ Metoden er basert på kjøpekrafts-pariteter ("purchasing power parities," PPP) og reflekterer prisnivået forbrukerne i et gitt land står overfor relativt til de andre landene som inngår i sammenlikningen.

Det er viktig å være klar over at det er vesentlige forskjeller mellom en PPP-basert undersøkelse og en grensehandelsundersøkelse som den vi her fremlegger, og at de to undersøkelsene ikke kan betraktes som sammenliknbare. De viktigste metodologiske forskjellene er at PPP benytter vekter hentet fra det enkelte lands nasjonalregnskap og at resultatene fremlegges på aggregert nivå, det vil si for *produktgrupper*, mens grensehandelsundersøkelsen sammenlikner produkt for produkt, uten å bringe inn tall for den enkelte vares relative betydning i varekurven. Utover dette er produktutvalget i grensehandelsundersøkelsen mindre enn i PPP, og foretatt spesielt med tanke på å få med typiske grensehandelsvarer. Butikkutvalget er foretatt etter ulike prinsipper i de to undersøkelsene.

Nedenfor skal vi likevel se at rådata fra kjøpekraftsundersøkelsen vil kunne knyttes til prisdata innsamlet på grensen i en eventuell fremtidig undersøkelse.

7.2. Et mulig opplegg for regelmessig prisovervåking på grensen

Det skal her kort skisseres hvordan et opplegg for regelmessig sammenlikning av matvarepriser i Norge, Danmark og Sverige generelt og i grenseregionene kan tenkes gjennomført. Opplegget er basert på prisdata

samlet inn i forbindelse med kjøpekraftsundersøkelsen, og forutsetter at statistikkontorene i Danmark og Sverige tillater publisering av dette materialet på produktnivå.

I forbindelse med kjøpekraftsundersøkelsen blir det hvert tredje år samlet inn priser på et stort utvalg mat- og drikkevarer i de fleste europeiske land. Dersom det samtidig samles inn priser på grensen, og rådataene fra prisinnsamlingen i Danmark og Sverige blir stilt til disposisjon, vil vi ha tilgang til et materiale som gjør oss i stand til å sammenlikne gjennomsnittspriser for enkeltprodukter i Danmark, Norge og Sverige generelt,²¹ og i grenseregionene. For de mellomliggende årene kan man tenke seg at prismaterialet fra kjøpekraftsundersøkelsen fremskrives, mens det i grenseregionene foretas en årlig prisinnsamling.

Dette vil kunne bringe oss et langt skritt videre i analysen av problemstillinger som er behandlet i denne rapporten, for eksempel spørsmålet om hvorvidt prisnivået på grensen er lavere enn i Danmark/Sverige generelt. Oppdatert statistikk vil kunne offentliggjøres årlig, slik at man vil kunne danne seg et bilde av hvordan forskjellene i prisnivå utvikler seg over tid.

En annen interessant anvendelse av prismaterialet fra kjøpekraftsundersøkelsen ligger i å anvende norske forbruksvekter på prismaterialet fra nabolandene. På denne måten får man et bilde av hva en eksakt lik, "norsk" matvarekurv koster i nabolandene. Denne fremgangsmåte ble benyttet i første fase av *Matens pris*. Metoden er imidlertid ikke egnet til å studere prisnivået på grensen, da det er høyst tvilsomt om et gjennomsnittlig norsk forbruksmønster reflekterer norske konsumenters innkjøp på grensehandelsstedene.

Det må understrekes at det opplegget vi her har skissert forutsetter et tett samarbeid med de offentlige statistikkontorene i nabolandene, og at Statistisk sentralbyrå per i dag ikke har noen planer om å

²⁰ Bruksås, Nina, Ketil Myran og Lars H. Svennebye (2001): Prisnivå på matvarer i de nordiske land, Tyskland og EU 1994-2000. Rapport nr. 20/2001, Statistisk sentralbyrå.

²¹ Inntil videre bruker kjøpekraftsundersøkelsen gjennomsnittspriser for hovedstadsområdene i Norge og Sverige.

publisere regelmessige tall for prisnivået på grensen. Dersom den offentlige interessen for grensehandelsproblematikk holder seg på et høyt nivå og ressurs-situasjonen for et slikt prosjekt avklares, vil vi imidlertid se på dette som en naturlig vei videre i arbeidet.

Referanser

Bruksås, Nina, Ketil Myran og Lars H. Svennebye (2001): *Prisnivå på matvarer i de nordiske land, Tyskland og EU 1994-2000*, Rapport 2001/20, Statistisk sentralbyrå.

Ericsson, Birgitta (1997): Grensehandelsprosjektet: Grensehandelskurven er ikke normalfordelt. Arbeidsrapport AR.11.97, Stiftelsen Østfoldforskning.

Ericsson, Birgitta (1999): *Grensehandelsundersøkelser. Metoder og reliabilitet*, Oppdragsrapport OR.31.99, Stiftelsen Østfoldforskning.

Ericsson, Birgitta (2001): *Grensehandel mot Sverige: Bil- og bussbasert handel år 2000*, Oppdragsrapport OR.15.01, Stiftelsen Østfoldforskning.

Europakommisjonen (2001): Excise Duty Tables. REF 1.001.

Grooss, Bent-Ole og Øivind Holt (1997): *Grensehandel i tre svenske kommuner: Struktur og forbrukervaner*, Oppdragsrapport OR.05.97, Stiftelsen Østfoldforskning.

Handels- og servicenæringens hovedorganisasjon (1996): *Grensehandelen med Sverige 1979-1995*, Prosjektrapport nr. 61, HSH-instituttet.

Handels- og servicenæringens hovedorganisasjon (2000): Grensehandelen mot Sverige.

Lavik, Randi (2000): *Sammenlignende prisundersøkelser i dagligvarekjedene*, Oppdragsrapport nr. 4, 2000, Statens institutt for forbruksforskning (SIFO).

Lavik, Randi og Arne Dulstrud (2000): *Sammenlignende prisundersøkelse av utvalgte grensehandelsvarer*,. Forskningsrapport nr. 1, 2000, Statens institutt for forbruksforskning (SIFO).

Opinion (1999): Svenskehandel - Utbredelse og omfang. Hovedfunn.

Statistisk sentralbyrå (2000): Statistisk årbok.

Strand, Marit M. (1995): Matvarepriser i 10 norske byer og bygder - en forundersøkelse. Arbeidsnotat nr. 1, 1995, Statens institutt for forbruksforskning (SIFO).

Strøm, Øystein (red.) (1999): *Matens pris*, Rapport 1994:4, Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning (NILF).

Produktlistene

ALKOHOLHOLDIGE DRIKKEVARER

DATO:

STED:

BUTIKK:

PRISINNSAMLER:

	År	Land	Str.	Pris	Notater / Merknader
Vodka					
Smirnoff		USA	70 cl		
Koskenkorva		Finland	70 cl		
Absolut vodka		Sverige	70 cl		
Akevitt					
Løiten Export		Norge	70 cl		
Aalborg Jubileums akvavit		Danmark	70 cl		
Whisky					
Johnie Walker red label		Skottland	70 cl		
Lord Calvert		Canada	70 cl		
Cognac					
Martell VS ***		Frankrike	70 cl		
Renault Carte Noire Extra		Frankrike	70 cl		
Hennessy XO		Frankrike	70 cl		
Hvitvin					
Black Tower	1997	Tyskland	75cl		
Bin 65 Chardonnay (Lindemanns)	1998	Australia	75cl		
Blue Nun	1998	Tyskland	75cl		
Jacobs Creek Riesling	1998	Australia	75cl		
Liebfraumilch Silberwein		Tyskland	75cl		
San Valentin		Spania	75cl		
Chateau Bonnet		Frankrike	75cl		
Rødvin					
Jacobs Creek Shiraz Cabernet	1998/99	Australia	75cl		
Gato negro Cabernet Sauvignon	1998/99	Chile	75cl		
Coronas	1998	Spania	75cl		
Canepa Estate Cabernet Sauvignon			75cl		
Sophia Cabernet Sauvignon	1997	Bulgaria	75cl		
Periquita	1997	Portugal	75cl		
Le Cardinal		Frankrike	75cl		
Faustino I Gran Reserva	1993/94	Spania	75cl		
Øl					
Øl, pils 4,5% / Folköl 3,5%					
Lettøl 2,5 % / Lettöl 2,8%					
Heineken					
Carlsberg					
Tuborg					

DANMARK

DATO:

STED:

BUTIKK:

PRISINNSAMPLER:

	Kryss av						Opprinnelsesland	Notater / Merknader
	Pris, kr.	Pakn.str	Stk.pris	Kg. pris	Fersk	Frossen		
Storfe kjøtt								
1 Bankekjøtt								
2 Indrefilet								
Bogskive (til grytestek) uten 3 svor.								
4 Kjøttdeig (maks. 14%fett i Norge)								Fettprosent: Fettprosent: Fettprosent:
Svine kjøtt								
5 Svinekotelett av kammen								
6 Svinefilet(indrefilet).								
7 Skinkestek med ben og svor (lårstek).								
8 Ribbeskiver (spare-ribbs), kalles "grillribbe" i Norge.								
9 Bacon uten ben og svor i skiver								Fettprosent: Fettprosent: Fettprosent:
Fåre kjøtt								
10 Frosne lammekoteletter								
Fjørfe								
11 Kylling til stegning.								
12 Kyllingvinger								
13 Kyllingfilet								

	Pris, kr.	Pakn.str	Kryss av				Opprinnelsesland	Notater / Merknader
			Stk.pris	Kg. pris	Fersk	Frossen		
Bearbeidet kjøtt/pålegg								
14 Wienerpølser (NB! Ikke sportswiener el. lign.)								Fettprosent:
Kokt skinke i skiver, solgt i 15 løs vekt.								Fettprosent:
Spekeskinke i skiver, solgt i 16 løs vekt								Fettprosent:
17 Leverpostei								Fettprosent:
18 Salamipølse hel/oppskåret								Fettprosent:
								Fettprosent:
Meieriprodukter								
19 Ost af camembertypen.								
20 Ost af Gouda-typen.								
21 Frisk ost: Kraft Philadelphia.								
Gulost F45 Skorpefri 22 Jarlsberg								
23 Olivenolie, extra virgin								
Diverse								
24 Ris, langkornet.								
25 Spaghetti (uden æg).								
26 Tortellini.								
27 Sjokolade, "Toblerone"								
28 Sjokolade, "After Eight."								
29 Sjokolade, "Mars"								
30 Wine gums / gelé								

Pris, kr.	Pakn.str	Kryss av				Opprinnelsesland	Notater / Merknader
		Stk.pris	Kg. pris	Fersk	Frossen		
31	Karameller, "Werther's original"						
32	Coca-Cola, flaske 1,5l / 2l						
33	Coca-Cola, boks 0,33l						
	Sigaretter						
34	Prince mild, 20 pk						
35	Prince, 20 pk						
36	Marlboro light, 20 pk						
37	Marlboro, 20 pk						
	Tobakk						
38	Petterøes 3, 40 g						
	Papir						
39	Rizla, 50 stk.						
	Snus						
40	General , 50 g						

OSLO

DATO:

STED:

BUTIKK:

PRISINNSAMLER:

		Kryss av						
Pris, kr.	Pakn.str	Stk.pris	Kg. pris	Fersk	Frossen	Tilbud	Opprinnelsesland	Notater / Merknader
Storfekjøtt								
1	Oksemørbrad uten ben og svor(roastbiff)							
2	Bankekjøtt							
3	Rundbiff (rundstek) uten svor/stek fransyska							
4	Indrefilét/nötfilet							
5	Kjøttdeig har max 14%fett i Norge/ kötfars av nöt							
6	Renskåret grytekjøtt i biter.							
7	Bogskive (til grytestek) uten svor.							
Svinekjøtt								
8	Svinekotelett av kammen							
9	Lårskive (kalles "flinstek naturell" i Norge)							
10	Svinefilét(indrefilét)/fläskfilet							

	Kryss av						Opprinnelsesland	Notater / Merknader
	Pris, kr.	Pakn.str	Stk.pris	Kg. pris	Fersk	Frossen		
11 Skinkestek med ben og svor (lårstek)								
12 Ribbeskiver(spare-ribbs), "grillribbe"								
13 Bacon uten ben og svor i skiver.								
Fårekjøtt								
14 Lammestek (lårstek m/ mørbrad og knoke)								
15 Lammekoteletter, ferske (av kammen)								
16 Frosne lammekoteletter								
Fjørfe								
17 Kylling til stegning.								
18 Kyllingbryst								
19 Kyllinglår								
20 Grillede kyllingvinger								
21 Kyllingfileter								

		Kryss av					Opprinnelsesland	Notater / Merknader
Pris, kr.	Pakn.str	Stk.pris	Kg. pris	Fersk	Frossen	Tilbud		
22	Kylling, hel, frossen							
Bearbeidet kjøtt/pålegg								
23	Wienerpølser NB! Ikke sportswiener el.lign.							
24	Kokt skinke i skiver, solgt i løs vekt.							
25	Spekeskinke i skiver, solgt i løs vekt.							
26	Falukorv, den reneste varianten							
27	Leverpostei, av svin							
28	Salamipølse, oppskåret							
Meieriprodukter								
29	Yoghurt, naturel.							
30	Yoghurt med frukt							
31	I Norge = "Rømmekolle" 0,175 l, m/fettinnh. 10% og/eller "Lettrømme" 0,3 l, m/fettinnh. 20%.							
32	I Norge = "Kremfløte" m/fettinnh. 38%							

	Pris, kr.	Pakn.str	Kryss av				Opprinnelsesland	Notater / Merknader
			Stk.pris	Kg. pris	Fersk	Frossen		
33 Ost af camemberttypen.								
34 Ost af Gouda-typen.								
35 Ost af Eidammer - Typen.								
36 Gulost F45 Skorperfri Jarlsberg								
37 Frisk ost: Kraft Philadelphia.								
38 Hønsesæg, friske (industriel fremstilling).								
39 Lett margarin								
40 Oliven olje, extra virgin								
Frukt og grønnsaker								
41 Gulrøtter								
42 Tomater.								
43 Agurker.								
44 Æbler.								
45 Appelsiner.								
Diverse								
46 Te.								
47 Babymat med kjøttbasis								

	Pris, kr.	Pakn.str	Kryss av				Opprinnelsesland	Notater / Merknader
			Stk.pris	Kg. pris	Fersk	Frossen		
48 Babymat meg grønnsakbasis								
49 Fuldkornsknækbrød.								
50 Fint hvedebrød.								
51 Ris, langkornet.								
52 Spaghetti (uden æg).								
53 Tortellini.								
54 Eplejuice								
55 Sjokolade, "Toblerone"								
56 Sjokolade, "After Eight."								
57 Sjokolade, "Mars"								
58 Sjokolade, "Smarties"								
59 Wine gums /gelé								
60 Karamell, "Werther's original"								
61 Naturligt mineralvand med kulsyre.								
62 Coca-Cola								
63 Coca-Cola.								

		Kryss av						
Pris, kr.	Pakn.str	Stk.pris	Kg. pris	Fersk	Frossen	Tilbud	Opprinnelsesland	Notater / Merknader
Øl								
64	Øl, pils 4,5% / Folköl 3,5%							Lysholmer Ringnes Frydenlund
65	Lettøl 2,5 % / Lettöl 2,8%							Lysholmer Ringnes Frydenlund
66	Heineken							
67	Carlsberg							
68	Tuborg							
Sigaretter								
69	Prince mild, 20 pk							
Tobakk								
70	Petterøes 3, 40 g							
Papir								
71	Rizla, 50 stk.							
Snus								
72	General , 50 g							

SVERIGE

DATO:
 STED:
 BUTIKK:
 PRISINNSAMLER:

		Kryss av						
Pris, kr.	Pakn.str	Stk.pris	Kg. pris	Fersk	Frossen	Tilbud	Opprinnelsesland	Notater / Merknader
Storfekjøtt								
1								
2								
3								
4								
5								Fettprosent:
								Fettprosent:
								Fettprosent:
6								
Svinekjøtt								
7								
8								
9								
10								

	Kryss av						Opprinnelsesland	Notater / Merknader
	Pris, kr.	Pakn.str	Stk.pris	Kg. pris	Fersk	Frossen		
11 Ribbeskiver(spare-ribbs), "grillribbe"								
12 Bacon uten ben og svor i skiver.								Fettprosent: Fettprosent: Fettprosent:
Fårekjøtt 13 Lammestek (lårstek m/mørbrad og knoke)								
14 Lammekoteletter, ferske (av kammen)								
Fjørfe 15 Kylling til stegning.								
16 Kyllingbryst								
17 Kyllinglår								
18 Grillede kyllingvinger								
19 Kyllingfileter								
20 Kylling, hel, frossen								
Bearbeidet kjøtt/pålegg 21 Wienerpølser NB! Ikke sportswiener el.lign.								Fettprosent:

	Kryss av						Opprinnelsesland	Notater / Merknader
	Pris, kr.	Pakn.str	Stk.pris	Kg. pris	Fersk	Frossen		
22								Fettprosent: Fettprosent:
23								
24								Fettprosent: Fettprosent: Fettprosent:
25								Fettprosent: Fettprosent: Fettprosent:
26								Fettprosent: Fettprosent: Fettprosent:
Meieriprodukter								
27								
28								
29								
30								
31								
32								
33								
34								

	Kryss av						Opprinnelsesland	Notater / Merknader
	Pris, kr.	Pakn.str	Stk.pris	Kg. pris	Fersk	Frossen		
35 Frisk ost: Kraft Philadelphia.								
36 Hønsæg, friske (industriell fremstilling).								
37 Lett margarin								
38 Oliven olje, extra virgin								
Frukt og grønnsaker								
39 Gulrøtter								
40 Tomater.								
41 Agurker.								
41 Æbler.								
43 Appelsiner.								
Diverse								
44 Te.								
45 Babymat med kjøttbasis								
46 Babymat med grønnsakbasis								
47 Fullkornsknekkebrød.								
48 Fint hvedebrød.								
49 Spaghetti (uden æg).								

	Kryss av						Opprinnelsesland	Notater / Merknader
	Pris, kr.	Pakn.str	Stk.pris	Kg. pris	Fersk	Frossen		
50 Tortellini.								
51 Eplejuice								
52 Sjokolade, "Toblerone"								
53 Sjokolade, "Mars"								
54 Sjokolade, "Smarties"								
55 Karamell, "Werther's original"								
56 Naturligt mineralvand med kulsyre.								
57 Coca-Cola, flaske 1,5/2liter								
58 Coca-Cola, boks 0,33 liter								
Øl								
59 Øl, pils 4,5% / Folköl 3,5%								
60 Lettøl 2,5 % / Lettöl 2,8%								

		Kryss av						
Pris, kr.	Pakn.str	Stk.pris	Kg. pris	Fersk	Frossen	Tilbud	Opprinnelsesland	Notater / Merknader
Sigaretter								
61	Prince mild, 20 pk							
62	Prince, 20 pk							
63	Marlboro light, 20 pk							
64	Marlboro, 20 pk							
Tobakk								
65	Petterøes 3, 40 g							
Papir								
66	Rizla, 50 stk.							
Snus								
67	General , 50 g							

Veiledning til prisinnsamlerne

Arbeidsinstruks, prisinnsamling Sverige, Danmark og Oslo

Generelt

- Hensikten med undersøkelsen er å kartlegge prisen på varer som vi betrakter som spesielt utsatte for handelslekkasje til Sverige og Danmark.
- Du har selv på forhånd ringt rundt til butikkene i Sverige og Danmark som skal være med i undersøkelsen for å gi opplysninger om undersøkelsen og få tillatelse til å samle inn priser. Det bør derfor ikke oppstå noen problemer med dette under prisinnsamlingen i butikkene.
- Du vil få med deg et prisinnsamlingsskjema for hver butikk, samt en produktliste med mer utfyllende produktbeskrivelser av hvert produkt.
- Les nøye gjennom denne veiledningen og gjør deg godt kjent med spørreskjemaet samt den fullstendige produktlisten før du starter prisinnsamlingen for å gjøre denne mest mulig korrekt og effektiv.

Valg av vare

- På skjemaet er det satt av plass til å notere prisen på opp til tre varianter av samme produkt. Hvis det i butikken finnes flere enn ett produkt som passer med produktbeskrivelsen, noter prisen til alle og oppgi i feltet for notater/merknader evt. forskjeller på variantene, eks. land, pakningsstørrelse, merke/ produsent e.l. Vi vil ha med de variantene av produktet som finnes i butikken for å få et bedre sammenligningsgrunnlag med andre butikker og andre land.
- Hvis det finnes flere varianter av produktet med litt ulike navn, for eksempel "Falukorv" og "Krydret falukorv", velg det enkleste og minst bearbejdede produktet, som samsvarer nærmest med beskrivelsen på skjemaet (her "Falukorv"). Hvis du er i tvil, noter prisene på begge variantene.
- Husk å besøke ferskvaredisken!
- Hvis samme vare finnes både frossen og fersk (gjelder spesielt kjøttvarer), noter prisen på begge variantene og kryss av i feltet for "Frossen" eller "Fersk". Merk uansett av om varen er fersk eller frossen (spesielt for kjøttvarer) da dette kan ha innvirkning på prisen.
- For noen kjøttvarer er det spesielt merket på skjema at fettprosent skal noteres, her er dette særlig viktig. Dette kan og være aktuelt for andre varer enn de som er merket med dette, da noterer du fettprosenten for disse og. Se og spesielt på ost der det i den fullstendige varebeskrivelsen for mange oster er spesifisert fettprosenten.
- Når det gjelder øl skal det i Norge noteres pris for tre ulike merker som er bestemt på skjema. I Sverige og Danmark noteres prisen på det ølet som mest mulig tilsvarer merkene og alkoholprosenten i Norge. Hvis det finnes både boks og flaskeøl i butikken noteres prisen på begge, og det noteres i merknadsfeltet om det er hhv. boks eller flaske. Størrelsen, 0,33 eller 0,5 liter merkes av i feltet "Pakn. str.". Noter **alltid** alkoholprosenten på ølet!

Land

- Det er viktig for oss å vite produktets opprinnelsesland. Noter **alltid** dette i feltet for opprinnelsesland. På produkter der opprinnelsesland ikke er oppgitt bør betjeningen i butikken spørres. Vent med dette til du er ferdig med utfyllingen av resten av skjemaet.
- Hvis det finnes samme produkt fra ulike land, noter prisen på de forskjellige landene og merk opprinnelsesland i feltet for dette.

Pris

- Prisen skal noteres i det enkelte lands valuta, altså NOK i Norge, SEK i Sverige og DKR i Danmark.
- Hvis kilopris er oppgitt på pakken oppgi alltid denne og sett kryss i feltet "Kg.pris". Hvis ikke, sett kryss i feltet "Stk.pris" og noter pris og gramstørrelse slik at kilopris kan regnes ut senere.

Gramstørrelse

- For en del varer er gramstørrelsen oppgitt i produktbeskrivelsen. Hvis du ikke finner varen i denne gramstørrelsen, noter prisen på varen og også gramstørrelsen.
- Noter alltid gramstørrelsen på pakken dersom kilopris ikke er oppgitt.

Merket tilbud

- Hvis varen er merket enten direkte på pakken som tilbud, eller det fremgår tydelig av plakater e.l. skal du sette kryss i feltet "Tilbud".
- Ikke bruk tid på å finne førprisen.

Hvis noe er uklart under prisinnsamlingen, ta kontakt med oss!

Nina Bruksås: 22 86 45 39

Lars Svennebye: 22 86 46 19

Lykke til med prisinnsamlingen!

De sist utgitte publikasjonene i serien Rapporter*Recent publications in the series Reports*

- 2001/6 B. Tornsjø: Utslipp til luft fra innenriks sjøfart, fiske og annen sjøtrafikk mellom norske havner. 2001. 36s. 155 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4903-1
- 2001/7 M. Sollie og I. Svendsen: En økonometrisk studie av arbeidstilbudet i Norge. 2001. 94s. 150 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4907-4
- 2001/8 E. Nørsgaard: Finansiering av helse- og sosialutgifter i Norge 1990-1998. 2001. 45s. 155 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4908-2
- 2001/9 J. Epland: Barn i husholdninger med lav inntekt: Omfang, utvikling, årsaker. 2001. 43s. 155 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4925-2
- 2001/10 A. Krüger Enge: Prisindeks for tenesteytende næringer. 2001. 35s. 155 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4920-1
- 2001/11 L.H. Thingstad: Avanseundersøking for engroshandel. 2001. 63s. 180 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4919-8
- 2001/12 J. Holmøy: Pleie- og omsorgstjenester 1995-1999: Noen hovedtall basert på GERIX-data. 2001. 69s. 180 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4927-9
- 2001/13 H.M. Edvardsen: Hovedstadsområdets nasjonale rolle, del 1: Hovedstadsregionens plass i den regionale arbeidsdeling. Hvordan er næringskonsentrasjonene i regionen knyttet til næringskonsen-trasjonene i resten av landet? 2001. 39s. 155 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4928-7
- 2001/14 T. Martinsen: Energibruk i norsk industri. 2001. 78s. 180 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4929-5
- 2001/15 E. Kvingedal: Indikatorer for energibruk og utslipp til luft i industri- og energisektorene. 2001. 38s. 155 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4930-9
- 2001/16 S. Holtskog: Direkte energibruk og utslipp til luft fra transport i Norge 1994 og 1998. 2001. 49s. 150 kr. inkl. mva. ISBN 82-537-4953-8
- 2001/17 A. Finstad, G. Haakonsen, E. Kvingedal og K. Rypdal: Utslipp til luft av noen miljøgifter i Norge. Dokumentasjon av metode og resultater. 2001. 64s. 180 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4954-6
- 2001/18 T. Fæhn, J.A. Jørgensen, B. Strøm, T. Åvitsland og W. Drzwi: Effektive satser for næringsstøtte 1998. Beregninger som inkluderer skatteutgifter. 2001. 69s. 180 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4955-4
- 2001/19 A. Snellingen Bye og S. Erik Stave: Resultatkontroll jordbruk 2001. Jordbruk og miljø. 2001. 82s. 155 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4962
- 2001/20 N. Bruksås, K. Myran og L.H. Svenneby: Prisnivå på matvarer i de nordiske land, Tyskland og EU 1994-2000. 2001. 29s. 155 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4958-9
- 2001/21 Ø. Døhl og J. Larsson: Faste versus stokastiske heterogenitetskoeffisienter i ubalansert datasett ved analyse av teknologiforskjeller mellom bedrifter. 2001. 26s. 155 kr inkl. mva. ISBN 82-53-4961-9
- 2001/22 L. Østby: Flyktningers sekundær-flyttinger under 1990-tallet. Undertittel. 2001. 41s. 155 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4962-7
- 2001/23 B. Halvorsen, B.M. Larsen og R. Nesbakken: Fordelingseffekter av elektrisitetsavgift belyst ved ulike fordelingsbegreper. 2001. 33s. 155 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4963-5
- 2001/24 T. Løwe: Boligkonsum og husholdningsstruktur. Livsfase- og generasjonsendringer i perioden 1973-1997. 2001. 73s. 180 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4964-3
- 2001/25 T. Fæhn, J.A. Jørgensen, B. Støm og W. Drzwi: Reduserte aggregeringssjevheteter i beregninger av effektive satser for næringsstøtte 1998. 2001. 52s. 155 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4968-6
- 2001/26 T.I. Tysse: Effects of Enerprise Characteristics on Early Retirement. 2001. 36s. 155 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4970-8
- 2001/27 A. Langørgen: Inntektssystemet for kommunene: Måling av utgiftsbehov og fordelingsvirkninger. 2001. 34s. 155 kr inkl. mva. ISBN 82-537-4971-6